

Natur & miljø

Norges Naturvernforbund 3/2004 • KR 65

Hva
føler
du nå?

Opptur og nedtur med avfall

Nye nasjonalparker

Naturvernforbundet 90 år

VINDKRAFT OG VANNKRAFT FINNES DET RENERE ENERGI?

Et lokalt energiselskap

I tillegg til energiproduksjon har NTE lang erfaring med installasjon og oppbygging av elektriske anlegg. NTE har butikker i hele Nord-Trøndelag, som kan tilby det meste av elektriske produkter til konkurransedyktige priser.

Kommunikasjon

NTE kan også tilby komplette løsninger innen tele/data og automasjon. Våre fagfolk prosjekterer slik at du får riktig utstyr og programvare tilpasset ditt behov.

NTE – på parti med naturen!

NTE
Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk

Telefon: 74 15 02 00
Telefaks: 74 15 04 00

Besøksadresse: Sjøfartsgt. 3, Steinkjer
Postadresse: 7736 Steinkjer
E-post: nte@nte.no • Internett: www.nte.no

LEDER

Grønnvasking hjalp ikke

■ ■ PLANENE OM GASSKRAFTVERK på Skogn i Nord-Trøndelag vil sannsynligvis ikke bli realisert. Ettersom regjeringen har vendt tommelen ned for finansiering av gassrørledning til over 1,5 milliarder kroner inn Trondheimsfjorden, finner vi neppe noen andre som vil spytte enorme summer inn i det ulønnsomme og sterkt forurensende prosjektet.

– Vi tror dette er spikeren i kista for planene om gasskraftverk på Skogn, sier Per Flatberg (se side 40 og 41).

Utbygger og enkelte Trondheims-politikere har forsøkt å grønnvaske prosjektet. Men planer om å rense 5 prosent av utslippene hjelper lite for miljøet, og

grønnmalingen falmer fort når det andre steder i landet er planer om å bygge kraftverk med nesten full rensing.

Men motparten har ikke trukket inn årene. Statoil har lansert planer om å bygge gasskraftverk på Tjeldbergodden så vel som på Mongstad.

Bruk av gass er dessuten langt fra den eneste aktuelle energisak i jubileumsåret. Naturvernforbundet har i hele sin historie arbeidet aktivt for vern av vassdrag. Nå vil regjeringen gi 52 nye vassdrag varig vern. Nausta og Gjengedal i Sogn og Fjordane, Bjerkreimsvassdraget i Rogaland og en rekke andre elver vil dermed bli sikret for fremtiden.

– Vi tror dette er spikeren

i kista for planene om gasskraftverk på Skogn

Regjeringen har imidlertid ikke tatt stilling til fremtiden for selve perlen blant de gjenværende og ikke utbygde elvene – Vefsna-vassdraget i Nordland.

NORGES NATURVERNFORBUND kan feire årets 90-årsjubileum med flere solide seirer friskt i minne, men må samtidig kvesse knivene for de neste slagene. Og ingenting tyder på at seieren i neste omgang vil bli lettkjøpt.

Audun Garberg
AUDUN GARBERG

INNHold

Høyt og lavt 4

Innsamlingen av elektro søppel har passert 80 prosent, mens bare 15 prosent av vinduene med miljøgiften PCB blir samlet inn.

Å leve som elver 7

Vi har biologer og hydrologer, men vassdragene våre trenger også psykologer, argumenterer Jon Bjartnes i denne artikkelen.

Tiger truer skogen 16

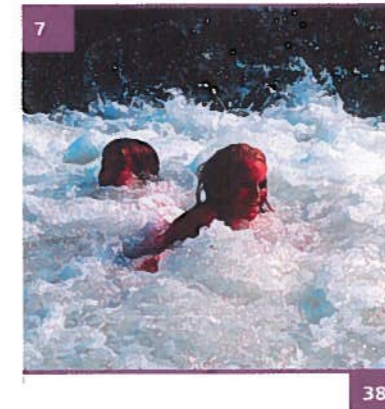
Malaysias tiger-økonomi spiser seg inn i landets regnskog. Vi tar deg med til et av de siste regnskogsområdene utenfor landets nasjonalparker.

Forsinker mensen 19

Undersøkelser av svenske kvinner viser at miljøgifter forsinket menstruasjonen. I Lofoten har kvinnene uroverkende høyt nivå av miljøgiften PCB i blodet.

EU-ja til GMO 21

EU har godkjent en genmodifisert mais på boks for salg.

38

Våre nye verneområder 22

Vi presenterer den nyopprettede Roltdalen-Skarvatn nasjonalpark i Trøndelag og Lyngsalpene landskapsvernområde i Troms.

Fritidstrusselen 34

Hyttepalasser, golfbaner, lett-traktorer og helikoptre er blitt miljøbevegelsens nye arbeidsfelter.

90 år med Naturvernforbundet 38

Norges Naturvernforbund fyller 90 år. Vi markerer jubileet ved å se nærmere på noen av sakene forbundet har jobbet med, snakke med de som har jobbet i og utenfor organisasjonen og se på noen av fremtidens utfordringer.

Fyller i fredet fjæra 48

Vegen ble lagt utenom for å berge Buvik-fjæra, men nå blir den likevel fylt opp.

Faste sider: I kameraøyet 28 • Nytt fra Naturvernforbundet 30 • Blekkulf 50 • Div... 52 • Grønnsj 54 **Forside:** Fra Susna i Vefsn-vassdraget. Foto: Kjetil Bjørklund.

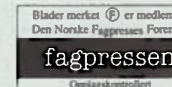

Utgiver: Norges Naturvernforbund
Boks 342 Sentrum, 0101 Oslo, Norge.
Besøksadresse: Grensen 9b, Oslo. Tlf: 23 10 96 10.
E-post: redaksjonen@naturvern.no
Telefaks: 23 10 96 11.

Bankgiro: 7874.05.56028
Redaktør: Audun Garberg
Journalister:
Tone Mikalsen
Jonunn Gran
Kristian S. Aas

Annonsør: HS Media,
tlf 62 94 10 30
Design/lay-out:
dEDsign, Ketil Berger
Sats og trykk:
Grafisk Senter Grosset

Abonnement institusjoner: kr. 340,-
Abonnement enkeltpersoner: kr. 225,-
Bestilles hos:
Naturvernforbundets medlemservice,
Postboks 342 Sentrum, 0101 Oslo, Norge.
Tlf: 23 10 96 10. Telefaks: 23 10 96 11.
■ Naturvernforbundet innestår ikke for miljøvennligheten til de bedrifter, tjenester eller produkter som det annonseres for i Natur & miljø.

Natur & miljø er tilsluttet Fagpressens Redaktørplakat

En gammel TV demonteres. 80 prosent av alt elektrisk og elektronisk avfall blir nå samlet inn.

Foto: El-retur

– Nå må vi akseptere at de fleste rutene havner på søppeldynga, slik at vi får en milliardregning for opprydding om noen år, i stedet for en millionregning nå, sier daglig leder Helge Haugen i PCB-Sanering AS.

Foto: Kristian S. Aas

Suksess og

På fire år har innsamlingen av elektroavfall blitt firedoblet. I dag blir fire av fem produkter tatt hånd om av returselskapene og andelen skal økes.

AV JORUNN GRAN

Retursystemene for elektrisk- og elektronisk (EE) avfall samlet i 2003 inn 92 000 tonn. Dette er 79 prosent av den totale mengden slikt avfall. Innsamlingsgraden har nå steget til 80 prosent, melder Hvitevareretur AS og Elektronikkretur AS.

For småapparater er innsamlingsgraden imidlertid bare om lag 30 prosent. Målet er å samle inn 50 prosent innen 2006.

Gjenbruker ikke søppel

Ifølge administrerende direktør Hans Løken i Elektronikkretur blir 89 prosent av innsamlet EE-søppel gjenvunnet.

– Bare en forsvinnende liten del av det vi samler inn, egner seg for ombruk. Men gjennom miljøsanering blir elementer som metall, plast og glass resirkulert. Kvikksølv, PCB, batterier og liknende blir definert som farlig avfall og håndtert deretter. Målet vårt er nå å skrumpe den andelen som går til deponi, til null, sier Løken.

Skal ta gratispassasjerer

Den kasserte pcen du leverer på elektrobutikken, blir tatt hånd om av kvalifiserte returselskaper. Men bare 80 prosent av leverandørene betaler for denne håndteringen. Nå blir leverandører som ikke er medlemmer i noe returselskap, innhentet av lovverket.

– Vi har i dag en del gratispassasjerer som ikke er meldt inn i returselskaper, sier rådgiver Rune Opheim i Statens forurensningstilsyn (SFT). – Men nå blir kravene skjerpet. Produsenter og importører skal registreres, og returselskapene må sertifiseres av en uavhengig tredjepart.

Seks norske firmaer er godkjente som såkalte miljøkontrollører.

I dag har vi tre store returselskaper – Renas, Hvitevareretur og Elektronikkretur. Et produsentregister skal i fremtiden hjelpe til med å holde kontroll med at alle leverandører er tilknyttet enten egenfinansiert eller felles retursystem.

20 prosent utenfor

Hans Løken i Elektronikkretur er glad for at myndighetene nå tar tak i de såkalte frirytterne i returordningene.

– Til nå har det vært slik at 80 prosent av leverandørene betaler for å være med i returordningene. Disse har betalt for de 20 prosentene som står utenfor. Det er på tide at frirytterne tar sin del av ansvaret og sin del av regningen, sier Løken.

For deg som forbruker, har dette liten praktisk betydning. Returselskapene samler inn elektronikk uavhengig av merke. ■

fiasko

Bare 15 prosent av kasserte, PCB-holdige isolerglassvinduer blir samlet inn og behandlet på forsvarlig måte. Nye forskrifter skal bedre innsamlingen, men daglig leder Helge Haugen i firmaet PCB-Sanering AS er resignert.

AV KRISTIAN S. AAS

– Jeg tror ikke dette kommer til å virke. Myndighetene har vært for trege, og har somlet bort to år på et eksperiment med en frivillig bransjeordning som ikke har virket. Nå må vi akseptere at de fleste rutene havner på søppeldynga, slik at vi får en milliardregning for opprydding om noen år, i stedet for en millionregning nå, sier en desillusjonert Helge Haugen. Han er daglig leder for firmaet PCB-Sanering AS, som driver mottaksanlegg for PCB-holdige vinduer på Sætre i Hurum. I tillegg driver firmaet en informasjonstjeneste om PCB på internett.

En ny forskrift pålegges glass- og byggebransjen ansvaret for at alle PCB-holdige

vinduer samles inn. Hvis dette ikke skjer, skal de som bryter forskriften kunne ilegges tvangsmulkt. Samtidig pålegges alle norske produsenter og importører av isolerglass å være med og betale for ordningen. Etter at Statistisk sentralbyrå kom med tall som viste at bare 15 prosent av PCB-vinduene ble samlet inn og behandlet på forsvarlig vis, reagerte myndighetene. Statens forurensningstilsyn (SFT) ønsker en innsamlingsgrad på 100 prosent, og ber om at det straks blir utredet strenge virkemidler som skal sikre at alle PCB-vinduer kommer til godkjente mottak og blir destruert på forsvarlig vis.

Pålegges å dele regningen

Innsamlingsordningen administreres gjennom selskapet Ruteretur, og har vært drevet som en frivillig ordning for glassbransjen. Det har vært mye krangel internt om hvem som skal betale for ordningen. Nå blir alle produsenter og importører av isolerglass pålagt å dele regningen.

– Vi har hatt problemer med å få impor-

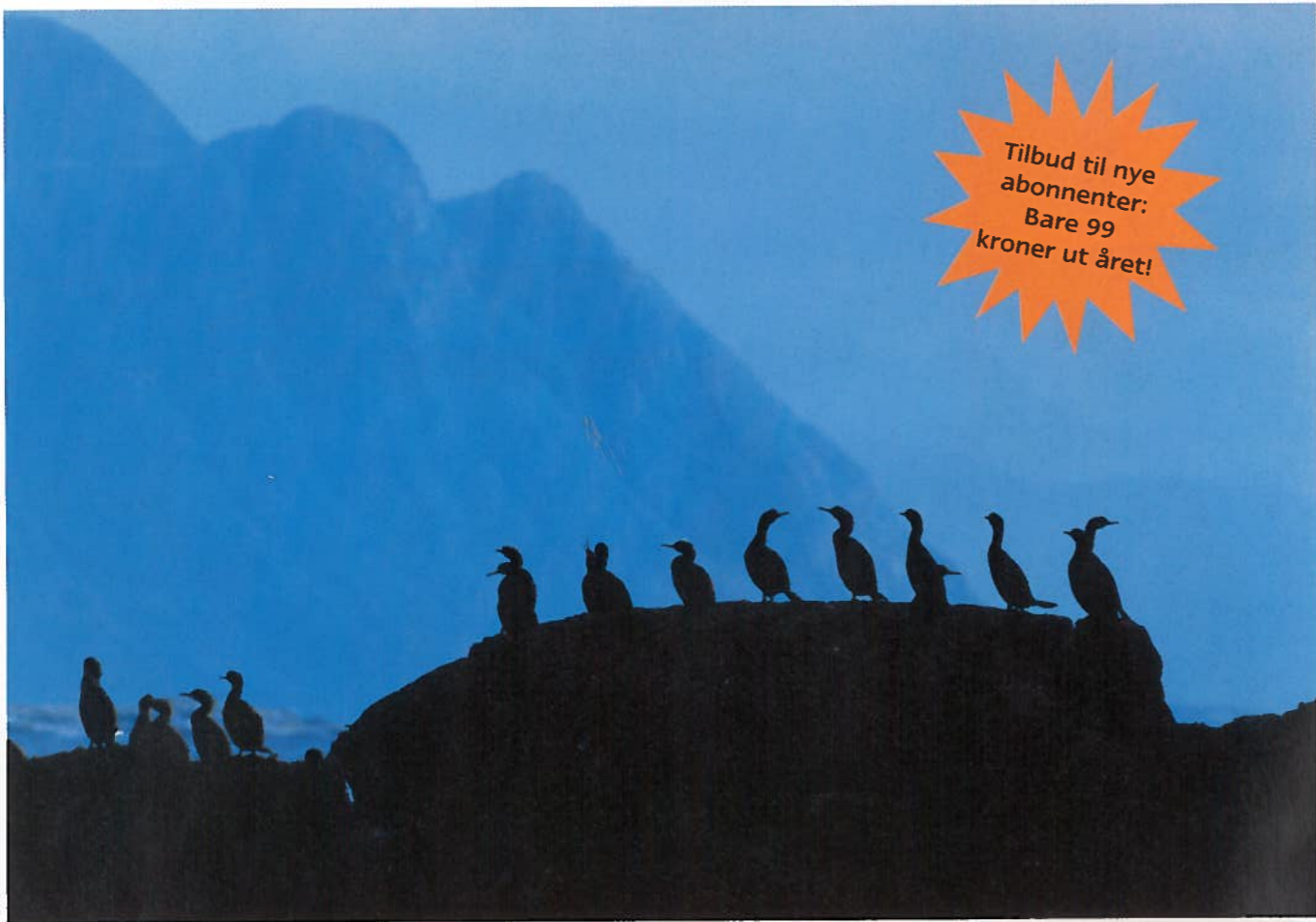
i avfalls-Norge

tørene med på å betale, men vi regner med at de blir med nå. Når det gjelder levering av vinduene, klarer ikke Ruteretur å tvinge bedriftene til å levere vinduene til oss. Det er det myndighetene som må gjøre, sier daglig leder Eirik Wormstrand i Ruteretur. Han støtter forskriften, og mener den er nødvendig for å sikre videre drift av innsamlingsordningen.

– For dårlig informasjon

PCB ble brukt i isolerglassvinduer frem til 1975, og er Norges største, kjente kilde for nye PCB-utslipp til naturen. Ifølge SFT skiftes vinduene ut i et tempo som frigjør 50 kilo PCB hver dag. Både Haugen og Wormstrand mener anslaget for hvor mange PCB-holdige vinduer som er i bruk i norske bygg i dag er noe for høyt, slik at innsamlingsgraden sannsynligvis er noe høyere enn 15 prosent. Men begge er enige i at den er for lav.

– Mange vet ikke hvordan returordningen fungerer, eller at det i det hele tatt er en returordning. Det har vært for dårlig informasjon rundt dette, sier Haugen. ■

Tilbud til nye abonnenter: Bare 99 kroner ut året!

Foto: David Vogt

Hold deg orientert og oppdatert i miljødebatten

NATUR & MILJØ BULLETIN

- Konfronterer politikere og næringsliv med deres miljøløfter.
 - Gir deg nyheter og kunnskap om nasjonale og internasjonale miljøspørsmål.
 - Kortfattet, poengtert og uten utenomsnakk.
- Natur & miljø Bulletin kommer 22 ganger i året, inkludert fire fylldige temautgaver.

Singel-livet truer miljøet
— Mer atomkraft nå!

Få miljønyhetene i posten hver 14. dag!
Sjekk også: www.nmb.no

- Jeg ønsker å abonnere ut 2004. Pris 99 kroner
- Jeg ønsker et prøveeksemplar gratis tilsendt

Navn:

Adresse:

Postnr./Sted.

Fyll ut og legg kortet i postkassa, eller send en e-post til: redaksjonen@naturvern.no

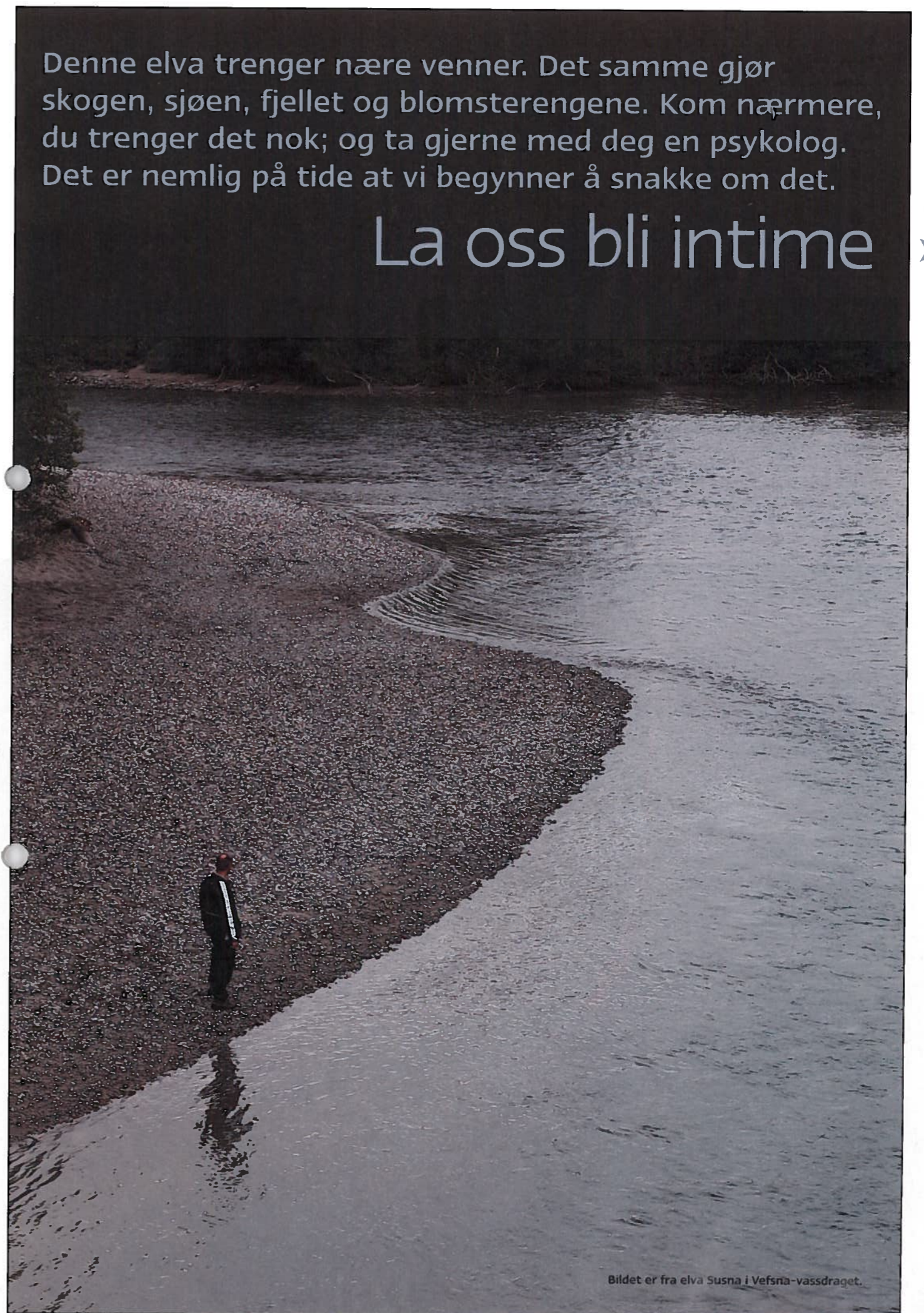

SVARSENDING
AVTALE NR. 140212/146PB

Natur & Miljø Bulletin
Norges Naturvernforbund
Sentrum
0109 Oslo

Denne elva trenger nære venner. Det samme gjør skogen, sjøen, fjellet og blomsterengene. Kom nærmere, du trenger det nok; og ta gjerne med deg en psykolog. Det er nemlig på tide at vi begynner å snakke om det.

La oss bli intime

Bildet er fra elva Susna i Vefsna-vassdraget.

Energi # 1: Det sitter et par på berget ved Laksforsen i Vefsna. De snakker italiensk, men rett som det er sier de heller ingenting og bare fortsetter å sitte der, skulder ved skulder.

Fossen derimot, er det flerstemt lyd i. Underst ligger nesten et bulder, som strupesang. Over bulderet ligger suset der alle de andre låtene bor: Dur og klunk og stadige plask, sprut og skvulp og hvem vet hvilke navnløse mellomting.

—!!

Nå roper jenta og peker. Hun har sett noe der nede under stryket, der vannet klarner og får fargene tilbake, en glatt silhuett som brøt gjennom skummet, en lang og slank dråpe med bred hale i enden, laks.

Energi # 2: Selskapet Statkraft, som eies av innbyggerne i Norge, har planer om å bygge ut Vefsna med tilløpselver for å produsere strøm. Prosjektet kan skaffe 1,5 TWh ny kraft. Det tilsvarer tre Alta-kraftverk, og er den suverent største vannkraftutbyggingen som gjenstår her i landet.

Energi # 3: Nedstrøms Finnsprangforsen i Susna klyver ei ungjente rundt i en skulpturpark. Elva går grønn av breslam, det er slipe-middel for vann som jobber med forming. Her blir det jettegryter; nok til et storkjøkken for riser og troll. Det er et rart sted, og når jenta og de andre finner stien opp igjen til veien der bilene står, kan du se det i øynene på dem.

Artikkelen er skrevet av miljøskribenten Jon Bjartnes. Sammen med naturfotograf og stortingsrepresentant Kjetil Bjørklund er han aktuell med boka *Leve som elver* (Artemis 2003). De fleste fotografiene til artikkelen er hentet fra boka, med unntak av nye bilder fra Vefsna, som er tatt spesielt for anledningen.

Energi # 4: Elvevernerne holder folkemøte i Mosjøen. Det er fullt hus i Kulturverkstedet i Sjøgata, og høy stemning. Mest applaus får de tilreisende politikerne. Justisminister Odd Einar Dørum forteller om hvordan han ble bøtelagt som demonstrant i Mardøla. SV-leder Kristin Halvorsen har vært på rundtur langs elva i finværet, og møtt et par karer fra Drammen. De satt ved bredden og hadde fått en laks på 11 kilo.

— Dere skulle sett hvordan ansiktene deres skinte!

Kanskje er det mer kraft i jakten på de enkle opplevelsene enn vi er vant til å tro.

Du trenger ikke nødvendigvis ha besøkt Vefsna for å ha sunn glød i blikket på denne tiden av året. Over halve kloden har folk som har råd til det opplevd den velsignede

Hvis det er sant at landskap er til å speile seg i, er rekreasjon kanskje noe som oppstår når det indre landskapet vårt kjenner seg selv igjen i det ytre.

ferien; vi har kommet oss ut av byer og hus og avtalebøker, og inn i sommeren.

Rekreasjon betyr å bli skapt på nytt

På ski over sydpolen eller på knærne i kjøkkenhagen: Natur gir rekreasjon. Vi har gjerne hver våre ønsker. Noen foretrekker ville fjell med skrier og knauser og juv. Andre har det best der humlene

surrer mellom markjordbær og prestekrager. Og så har du de av oss som er hekta på mild elvesus og den mørke lyden av våk midt på natta. Helst i en dal som NetCom og TeleNor ikke har hørt om.

Hver sin smak. Uansett: Etterpå er vi ikke helt de samme som vi var før vi kom. Det skjer noe med oss. Det er derfor vi drar.

Vi har lånt det ordet vi pleier å bruke for å beskrive denne virkningen: Rekreasjon. Kanskje det er derfor vi har lett for å glemme hva det betyr: Å bli skapt på nytt. Det er store ord, men det er ikke småtteri det som skjer heller.

Natur er til å speile sjela si i

Men skapt på nytt? Hva er nå det for slags magi? Hva slags prosesser er det egentlig som foregår, når vi kommer ut og legger oss åpne for naturens inntrykk?

Psykiateren Finn Skårderud sier: «Landskap er til å speile seg i. Vi oppsøker ikke alltid de mest harmoniske stedene. Kontrasten kan bli for sterk i forhold til hvordan vi selv har det.»

Hvis det er sant at landskap er til å speile seg i, er rekreasjon kanskje noe som oppstår når det indre landskapet vårt kjenner seg selv igjen i det ytre. Vi har stemninger i oss. Og så skjer det noe ekstra, når vi kjenner at stemninger, de finnes også omkring oss.

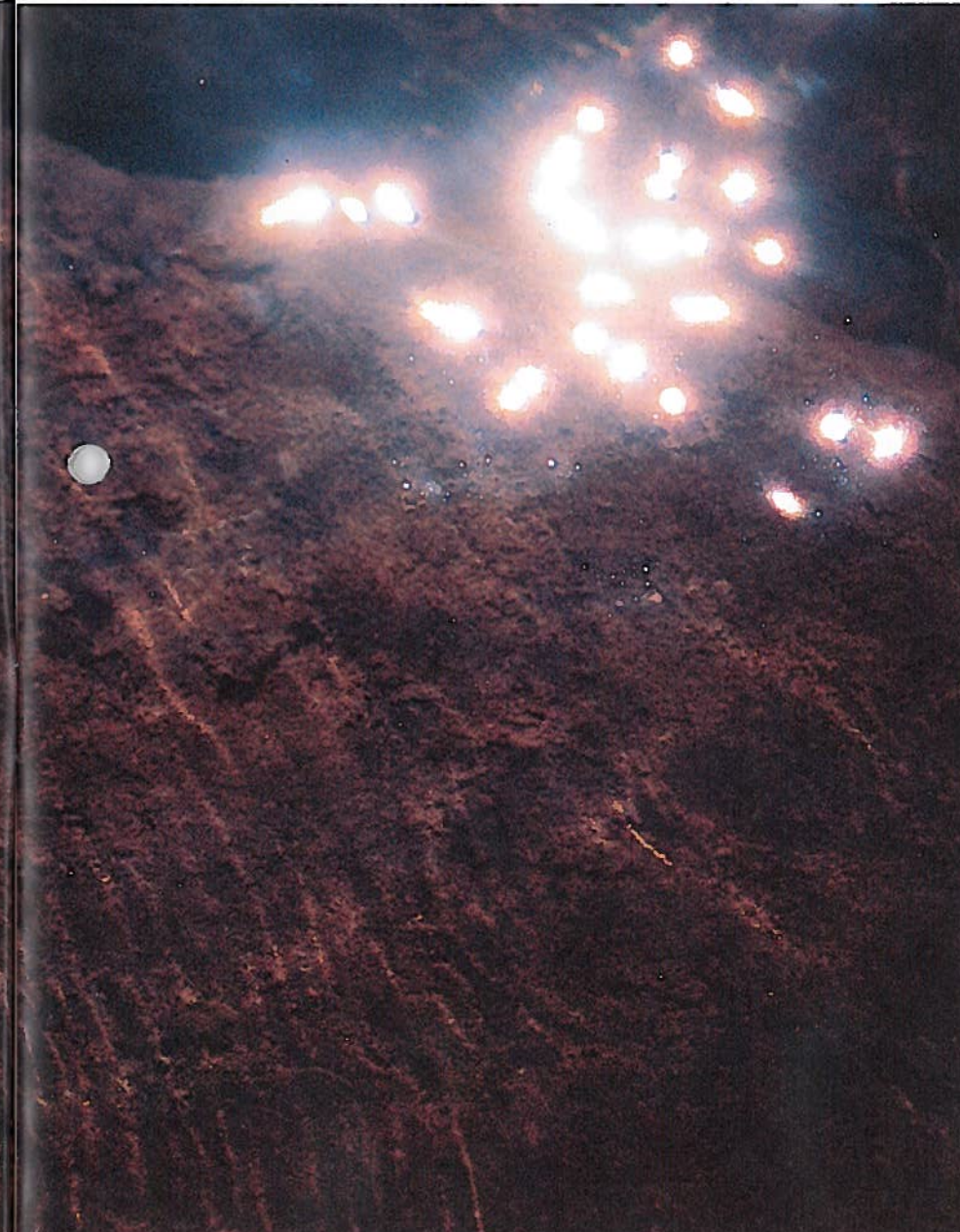
Dette er ordløse prosesser i et terreng uten sikre kart. Men det er ikke dermed sagt at forholdene umulig lar seg beskrive. Folk som snakker om det indre landskapet vårt – det kan være prester og psykologer, diktere og du og jeg – er stort sett henvist til å bruke språklige bilder og sammenligninger (vi ser da bort fra kirurgene, som jo ser sitt snitt). Og når vi skal ha noe å sammenligne sjela vår med, henter vi gjerne bilder fra ...naturen.

Studerer vi slike uttrykk, er det mye som tyder på at det indre landskapet vårt er temmelig vått. Vi kan, for eksempel, være dype eller grunne, vi kan få kontakt med våre egne mørke understrømmer, eventuelt stige opp fra dem, og om ikke sjela vår har frosset eller tørket ut, kan følelsene flyte fritt. Da kan grumset synke til bunns og vi blir klare som, tja, vann. Men her er det også tørrere naturfenomener i sving. Vi kan være på høyden, ha oversikt og se lyst på det meste, men også stå skjelvende foran en kløft eller avgrunn. Men når omgivelsene er gode suger vi til oss, gror så knoppene brister, og blomstrer i våre egne farger.

...og naturen kan speile seg i sjela

Og så videre, og så videre. Vi låner en mengde ord fra naturen for å si noe om oss selv. Men sammenhenger går som regel begge veier. Andre ord gir vi i bytte. Da kan de ytre landskapene bli truende eller vennlige, og bekkene er som unger flest, den pludrer i vei på et språk som ingen forstår. Selv når det er Energidirektoratet som snakker er fjellmassivene *mektige* og fossene er *viltre*.

Vi ligner. Derfor bruker vi naturen som forbilde for å forstå det som skjer inni oss, og derfor kan vi bruke oss selv som forbilde, når vi skal tolke det som ikke kan tolke seg selv. ▶

Så kan vi også påstå at det går an å leve som elver. Vi har nemlig fått ord å leke med: Vi kan slenge oss utfor et skummelt stup og fylle oss selv med luft, vaske landet, glitre i sola, overraske med en fryktelig flom, gli stille under greinene, være dypere enn noen kan se, holde oss flytende under isen, speile månen når det passer oss – og alltid være på vei mot noe større enn oss selv.

Å utforske forbindelsen

På tide å ta noen svømmetak opp mot overflaten her før dette ordgyteriet tar fullstendig overhånd. Altså: Det er mye å si om naturen; den er også ei bildebok der vi er medlemmer både med kropp og sjel. Vi ligner, og etter fire milliarder år heromkring skulle det helst bare mangle.

Det er fint å henge sammen med noe som er større enn en selv. Hver og en kan jo utforske hvordan disse sammenhengene slår inn i sitt eget forhold til naturen, komme seg på tur, åpne sansene og la ordløsheten virke.

Men spørsmålet er om ikke forbindelsene mellom natur og sjel snart bør få noen konsekvenser også for måten vi snakker på, når vi diskuterer naturen og forvaltningen av den. I den debatten er det ikke akkurat sjela som dominerer.

Økonomenes verdier – og biologenes

Den vanlige oppskriften på en naturverndebatt er at en eller annen planlegger et naturinngrep, i den hensikt å produsere noe for å tjene penger. Denne planen skal visse politikere ta stilling til. For at de skal kunne bedømme hvorvidt inngrepet er forsvarlig, får de utredninger lagt på bordet. I disse utredningene beskrives de antatte konsekvensene av det planlagte inngrepet. På den ene siden vil man kunne produsere så og så mye, for eksempel elektrisk kraft, som i Vefsnas tilfelle. Dermed oppstår det inntekter og arbeidsplasser. På den annen side vil inngrepet påvirke naturen. Slik og sånn antas det å gå med arter av fugl, fisk, planteliv og så videre.

Vel og bra alt sammen. Men det er noe som mangler. Satt på spissen blir politikere, presse, høringsinstanser, eller offentligheten om man vil, presentert for to perspektiver, nemlig det økonomiske og det biologiske. Begge perspektivene er rikelig utstyrt med faguttrykk og innebygde prioriteringer. Mer penger er bedre enn mindre. Sjeldne arter er bedre enn vanlige. Man må legge vekt på diskonteringsraten, og vi minner om forpliktelsene etter Ramsar-konvensjonen.

Hva som er problemet?

Jo; problemet er at naturen, som alle mennesker har et forhold til, og som vi tør påstå angår oss til dypt inn i sjela, er blitt en sak for spesialister. Og det disse spesialistene kan er å telle. Økonomenene teller sine penger og biologene sine bunndyr. Ingenting galt med det, men som man nylig kunne lese i en aviskronikk om allmennmedisin: To tanker i hodet på en gang er alt for lite. Det som blir borte i rivningen mellom disse perspektivene er menneskenes forhold til den naturen som står på spill.

Folk flest bryr seg om natur, men ikke om naturvern

At økonomenes perspektiver har sine begrensninger kommer neppe som noen bombe for Natur & miljøes lesere. Men det er ganske utbredt også blant naturvernere å gjøre biologenes perspektiver til sine. Hvor viktige de enn måtte være, spørs det likevel om de ikke fortjener å suppleres. Vi skal se nærmere på et par konsekvenser som kan oppstå når man velger å konsentrere seg om naturen som fysiske forekomster, og dermed ser mer eller mindre bort fra menneskenes forhold til den.

Den første og mest åpenbare konsekvensen er at svært mange mennesker ekskluderes fra debatten. Her i landet finnes det omtrent ikke folk som ikke er aktive naturleskere. Vi trækker rundt i skog og fjell, hiver med stang etter store og små fisker, står eller går på ski, stuper i havet så snart det nesten er badevann og kjøper oss hytter både her og der. Ikke desto mindre er det bare en liten del av befolkningen som engasjerer seg i naturvern. Det kan være mange forklaringer på det, men dersom miljøbevegelsen ønsker seg flere aktive medlemmer kan det være god grunn til å se nærmere på språket i den debatten folk inviteres til å ta del i.

– Reguler ham, selve Fa'n!

Her er det alt for fristende med en kort avstikker til kampen om Gjende og Jotunheimen på 1920-tallet. Vassdragsvesenet hadde planene klare for regulering av det myteomspunne fjellvannet under Besseggen. I Aftenposten skrev poeten og fjellromantikeren Theodor Caspari: «Dæm Det stille ocean! – / Løs det op, Orions belte! – / Reguler ham, selve Fa'n! / Men la Gjendes bølger velte / som Gud Herren av sin naade / lot dem ryke, fyke, fraade / i sin reguleringsplan! –».

Med fare for å bidra til ytterligere mytedannelse kan vi si poetene lyktes med å berge Gjende. Siden tapte filosofene og aktivistene både i Mardøla og i Alta. Hva miljøbevegelsen derimot lyktes med, var å tvinge fram et byråkrati for naturforvaltning, som nå har brukt tre tiår på å bygge opp faglig tyngde.

Og tungt har det blitt. I hvert fall språket. Byråkratiet har satt standarden for hva som er gyldige argumenter, og i dag ville en Caspari neppe drive det så langt som til å bli vedlagt protokollen. Det lokallag av Naturvernforbundet som skal vinne fram i en konflikt om, la oss si, et planlagt grusuttak i en elvesving, bør helst være i stand til å skrive i høringsuttalelsen at denne svingen limnologisk vurdert meget vel kan utgjøre en nøkkelbiotop for endemiske varianter av et ukjent antall arter. Ta nå for eksempel de berørte klekkeområdene for populasjonen av daphnier. Hvem vet om dette habitatet ikke innehar en genetisk diversitet som er unik for vår kommune, enn si for hele fylket? Det er opplagt at vi her står overfor potensielt irreversible konsekvenser, og det videre utredningsansvaret ligger helt og holdent på utbyggers side.

Hæ?

Nåde det naturvernlag som ikke har minst ett styremedlem med mellomfag i biologi. Selv kassereren bør være i stand til å stove mykhorizza.

Selv den mest omhyggelige beskrivelse av Vefsnas økologi sier null og niks om hva elva betyr for de som er glade i den.

Dette lukter ikke nettopp markjordbær. Det burde ikke overraske noen at det fenomenet som raskest havner på rødlista under slike forhold, er den folkelige appellen. Man trenger heller ikke bla gjennom mange utgaver av avisa Nationen for å oppdage at konflikter om bruk og vern av natur også har en språklig dimensjon. Mange mennesker i distrikts-Norge, det vil omtrent si natur-Norge, har en mer eller mindre berettiget frykt for at skoleflinke biologer i fylkesmannsembeter, direktorater og oppsyn har uleselige planer i skuffen, planer som sannsynligvis handler om hvordan de kan holde naturen for seg selv.

Og det var jo ikke det som var poenget. Hvis naturvernere med og uten offentlig gasje vil unngå å bli kjørt ned med snøscooter i åra som kommer, kan det være en god idé å prøve å føre debatten i et språk som appellerer til flest mulig av oss. Det er en utfordring å finne ut hvordan, men én ting er sikker: Man kommer ikke utenom å snakke om opplevelser og rekreasjon. Til forskjell fra daphnier og mykhorizza er denslags noe folk har erfaring med.

Kvaliteter som kan føles, men ikke telles

Den andre store konsekvensen av å satse på biologenes perspektiv, er at vi blir stående uten begreper for helt vesentlige kvaliteter ved naturen. Man fanger altså ikke rekreasjon med bunndyrhåv. Fornemmelser av sammenheng og slektskap kan ikke studeres i mikroskopet. I naturfaglige termer finnes det ikke mektige fjell, og selv den mest omhyggelige beskrivelse av Vefsnas økologi sier null og niks om hva elva betyr for de som er glade i den. Verken biologien eller andre naturvitenskaper har gode begreper for de verdiene i naturen som gjør opplevelser dype eller intense, som stryker oss over sansene og skaper menneskene på nytt.

Pengevekslere i tempelet

Slike kvaliteter bør i framtiden veie tungt når det skal tas viktige beslutninger om hva slags natur vi skal ha omkring oss. Det er minst to gode grunner til det: For det første kan de appellere til de mange som er glade i naturen og gjerne bruker den. Slik kan flere komme til å engasjere seg i debatten. For det andre er opplevelseskvalitetene viktige for menneskenes sjel, hva enten vi engasjerer oss eller ikke.

Når vi forandrer naturen, når vi lærer at alt i naturen kan forandres, da risikerer vi samtidig å klusse i den store bildeboka, den som inneholder viktige arbeidstegninger til oss selv. Forandrer vi naturen, i stort og i smått, kan vi bit for bit komme til å forandre menneskene i det samme. Hvis vi vil at ordet naturlig fortsatt skal bety noe for folk om hundre år, gjør vi klokt i å begynne å tenke på det nå.

Neste spørsmål blir hvordan opplevelseskvalitetene kan få den plass de fortjener, i debatten og i politikernes beslutningsgrunnlag.

Når sant skal sies har man jo gjort noen forsøk allerede. Åpenbart går det an å telle fotturister. Slike målinger sier imidlertid mest om et områdes beliggenhet, tilgjengeligheten fra offentlig vei og markedsføringen i Fjell og Vidde. Sammenlignet med for eksempel Frognerparken er det ikke så mange fotturister på Mount Everest heller, men de som har vært der oppe skryter jo virkelig av utsikten. Antall besøkende må altså regnes som en usikker indikator, som gir lite annet enn en pekepinn om hvilke kvaliteter et område egentlig har.

Men det finnes metoder som smaker verre. Noen forskere har begynt å stille seg opp i utkanten av naturområder, med skjemaer

Marmorsslottet i Glomåga, Saltfjellet.

der de besøkende blir bedt om å gjøre rede for hvilken betalingsvillighet de føler for å ha, når de går i sitt lønnkammer og reflekterer over verdien av den naturen de er i ferd med å besøke. Bokstavelig talt: Tenk på et tall. Vi foretrekker kroner, men aksepterer euro.

Her skal naturverdiene plasseres i klasse med objekter for kjøp og salg, som ellers har det til felles at det ene kan erstatte det andre. Liker du ikke den gule bilen, kan du jo kjøpe den blå. Hvis du skulle være i den situasjon at du føler noe inderlig, kanskje noe i likhet med kjærlighet, overfor angjeldende areal, må vi bare be deg om å ha respekt for metoden. 2000? Skal vi si 3000?

Nei, reguler ham, selve fa'n. Ikke nok med at det er pengevekslere i tempelet, de har allerede begynt å diskutere prisen på alteret. Noen bør stagge disse menneskene før de tar seg inn på soverommene og begynner å fastsette verdien av kjærestene våre.

Hvor blir det av bekkepsykologene?

Man kan like godt finne seg i det: På dette området kommer ikke svaret ut i tall. Opplevelsesverdier er subjektive og kan ikke telles. Det betyr ikke at de ikke er der. Det betyr heller ikke at det ikke finnes faglige innfallsvinkler til å håndtere dem.

For kvalitative utfordringer har man kvalitative metoder. De brukes i fullstendig anstendige fag som pedagogikk, antropologi, psykologi og kulturhistorie. Konklusjonene fra slike fag håndteres rutinemessig av forvaltningen, for eksempel av oppegående figurer som riksantikvaren, og av departementene for kultur, utvikling, utdanning og helse.

Det er disse fagenes metoder og perspektiver som bør supplere økonomi og biologi når det skal lages utredninger om hva et naturområde betyr. Noen forskere på disse fagfeltene er allerede i gang. I barnehagen og småskolen har mye av den interessante pedagogikken allerede flyttet utendørs. Skal vi tro det er tilfeldig at denne nye, myke måten å nærme seg naturen på sprer seg forstet i kvinnedominerte fagmiljøer?

Det finnes imidlertid flere eksempler enn naturbarnehager og uteskoler, og i pappapermisjonens tidsalder forekommer det også menn som har øvd på å snakke om følelser og sårn. Her er det noe å ta fatt i uansett kjønn og legning: Ordløse prosesser trenger navn. Sammenhengen mellom natur og sjel må utforskes, og det må tegnes kart som stemmer best mulig med terrenget. Vi trenger

bekkepsykologer, leirbålantropologer og presise framstillinger av de ganske avgjørende deler av menneskenes kulturhistorie som handler om å vasse.

Vandsyk jord er død kapital

Først og fremst trenger vi ord.

På veggen på kontoret mitt henger en gammel annonse for grøftedynamitt. Antakelig er den jevngammel med Theodor Caspari og kampen om Gjende. To prektige hester drar plogen. I overskriften står det: «Vandsyk jord er død kapital».

Vandsyk jord? Det var altså noe som fantes for et par generasjoner siden. Det levde vel et eller annet der og det var kryp. Siden har mye skjedd. Den vandsyke jorda som grøftedynamitten ikke rakk å gjøre kål på, er nå begrepsfestet, klassifisert og evaluert av botanikere, ornitologer og entomologer. Formentlig har den også fått sin utstrekning beregnet, og ingen bør bli overrasket om den nå omfattes av den før omtalte Ramsarkonvensjonen. I dag heter det våtmark.

Føling i fjæra

Språk er makt. Navnløse gjørme er det ingen som har respekt for. Ramsarkonvensjonen derimot.

Neste runde med begrepsliggjøring handler ikke om den naturen du kan studere i mikroskop, men om den naturen du kan kjenne på kroppen og drømme om når du sover. De fysiske fenomenene er kartlagt. Nå handler det om forholdet vårt til den. Da blir ikke føling i fjæra bare en festival og et fiffig bokstavrim. Når intimiteten får ord på seg, og sammenhengene mellom natur og sjel får sine forklaringer, kan følingen i fjæra bli akkurat det argumentet som trengs for å holde rullesteinene fri for mer betong.

Og mens vi er inne på betong: Før Statkraft skaffer seg flere uvenner enn selskapet har godt av, bør selskapet snarest slutte å tulle, sende utbyggingsplanene for Vefsna over til Riksarkivet, og begynne å konsentrere seg om energiløsninger som har framtiden for seg. Når naturen er til å speile sjela si i, trengs rimeligvis landskap for enhver sjel. Og akkurat når det gjelder elver bør visse gravemaskiner finne seg i at serveringen er over. Hvis ikke kan visse sjeler & co bli nødt til å forklare dem at fra nå av er man ikke lenger i humør til å forhandle. Lykke til. ■

jobja2@online.no • kjetil.bjorklund@stortinget.no

Integrert planlegging – ny prosess for lavenergibygg

Det norske energiforbruket øker fortsatt. Oppvarming av boliger og næringsbygg står for en stor del av veksten. Trenger det å være slik?

Ny teknologi og bedre planlegging kan kutte oppvarmingsbehovet for nye bygg dramatisk, opptil 70% i forhold til dagens standard. Det handler om å:

- Ta hensyn til solinnstrålingen, - utnytte varme og unngå kjølebehov
- Utnytte dagslys
- Ta i bruk lokale energiresurser (varmepumper, bioenergi, solvarme)
- Bruke moderne prinsipper for isolering av vegger og vinduer med god isolasjonsevne

- Gjenvinne varme fra ventilasjons- og varmtvannsforbruk
- Utnytte byggekonsentrasjonen som varmelager

Skal man lykkes må energi- og miljøperspektivet integreres i en tverrfaglig planlegging av nye byggeprosjekter allerede fra starten av. Såkalt integrert planleggingsprosess er et verktøy for å få bringe energi- og miljøeffektive løsninger inn i nye bygg. Internasjonale erfaringer med bruk av en slik prosess viser at ekstra kostnader i en tidlig planleggingsfase tas igjen gjennom bedre totalløsninger og reduserte driftsutgifter.

KanEnergi AS arbeider med videre utvikling av denne prosessen blant annet i samarbeid med NTNU/SINTEF og Arkitektkontoret GASA AS.

Det statlige selskapet Enova arbeider for økt energieffektivitet i bygningssektoren, og har fokus på at energibruk må bli en del av hovedspesifikasjonen i den tidlige fasen av byggeprosjektet. Enova vil kunne gi økonomisk støtte til merkostnader ved planlegging og gjennomføring av prosjekters tidlige fase for å oppnå et godt og energiriktig sluttresultat.

Vi etterlyser miljøinteresserte byggherrer som er villig til å gjennomføre den nye typen planleggingsprosess med fokus på energi og miljø.

KanEnergi AS, Hoffsvæien 13, 0275 Oslo, tlf: 22 06 57 50, e-post: fs@kanenergi.no
www.kanenergi.no. Oslo - Skara - Stockholm

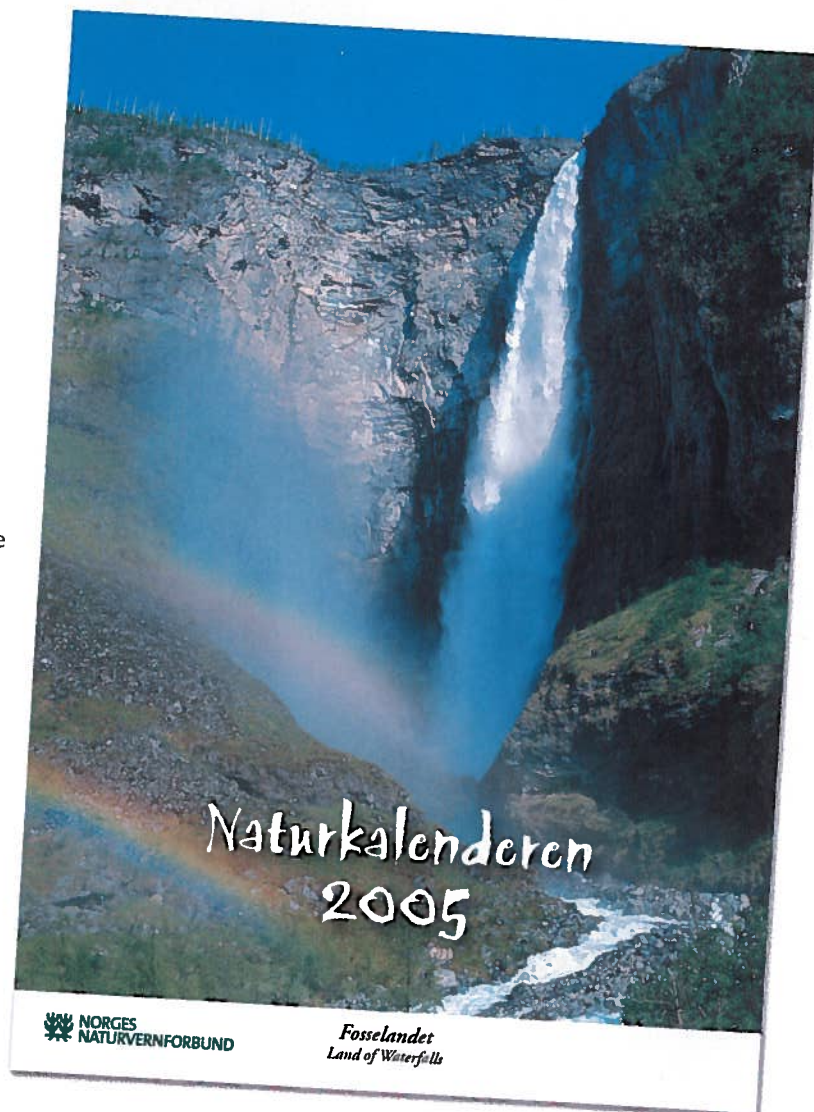
Naturkalenderen 2005: Fosselandet

Her! ropar fossen og syd
blind og allmektig
millom bergi,
her kan alt skje!

Olav H. Hauge
«I Elvedjupet»

Det var fossane dei reiste til, dei fyrste turistane som besøkte Noreg i midten av 1800-talet. Og store og små fossar har me rikeleg av i landet vårt, men likevel er sju av dei ti høgste fossane lagde i røyr. Difor vil vi i år gje ein hyllest til fossane, som er urørte, verna eller utbyggingstruga.

Naturkalenderen 2005 ber namnet Fosselandet. Dette er den perfekte gåve og helsing til familie, vener og kontaktar i inn- og utland. Ei vakker gåve til dagleg glede - ei påminning om felles verdiar som vi ønskjer at kommande generasjonar og skal kunne gle seg over. Bileta gjev gode opplevingar. Men å høyre fossen bruse, og kjenne den mjuke fossedampen mot kjaken, får du berre om du vitjar elvane sjølv.

Pris kr 150,-, medlemspris kr 100,- (+vanleg porto)

Verv 1 betalende medlem og du får kalenderen gratis. Verv 5 betalende medlemmer og få 10 kalendrar gratis.

Bestill på slippet nedanfor, på telefon 23109610, faks 23109611 eller e-post salg@naturvern.no. Kalenderen kan hentast på kontora i Grensen 9B, 3. etasje, Oslo

Ja takk! Send meg

stk Naturkalenderen 2005

- Eg er medlem
 Eg er ikkje medlem
 Eg vil bli medlem, send meir informasjon

FORNAMN: _____ ETTERNAMN: _____

ADRISSE: _____

POSTNUMMER: _____ POSTSTAD: _____

EVT. MEDLEMSNUMMER: _____

Kan sendes
ufrankert
i Norge.
NNV betaler
porto

SVARSENDING

Avtale nr. 140212/146 Pb

Norges Naturvernforbund
Sentrum
0109 Oslo

Felles familie- medlemskap!

Norges Naturvernforbund og Blekkulfs Miljødetektiver tilbyr nå et felles familiemedlemskap. Blekkulfs Miljødetektiver er Norges eneste miljøorganisasjon for barn. Blekkulfs morsomme figurer, spennende aktiviteter og lokale klubber bidrar til at barn blir glade i naturen og ønsker å ta vare på den.

Opprett medlemskap ved å benytte kupongen under. Dere tegner da et familiemedlemskap i Naturvernforbundet (kr 420,-/200,-), og gir et av barna medlemskap i Blekkulfs Miljødetektiver -uten tillegg i prisen. Har dere flere barn kan de tegnes som søskenmedlemmer i Blekkulf, til kr 145,- per person. Både Naturvernforbundet og Blekkulf tilbyr også individuelle medlemskap for de som ønsker det.

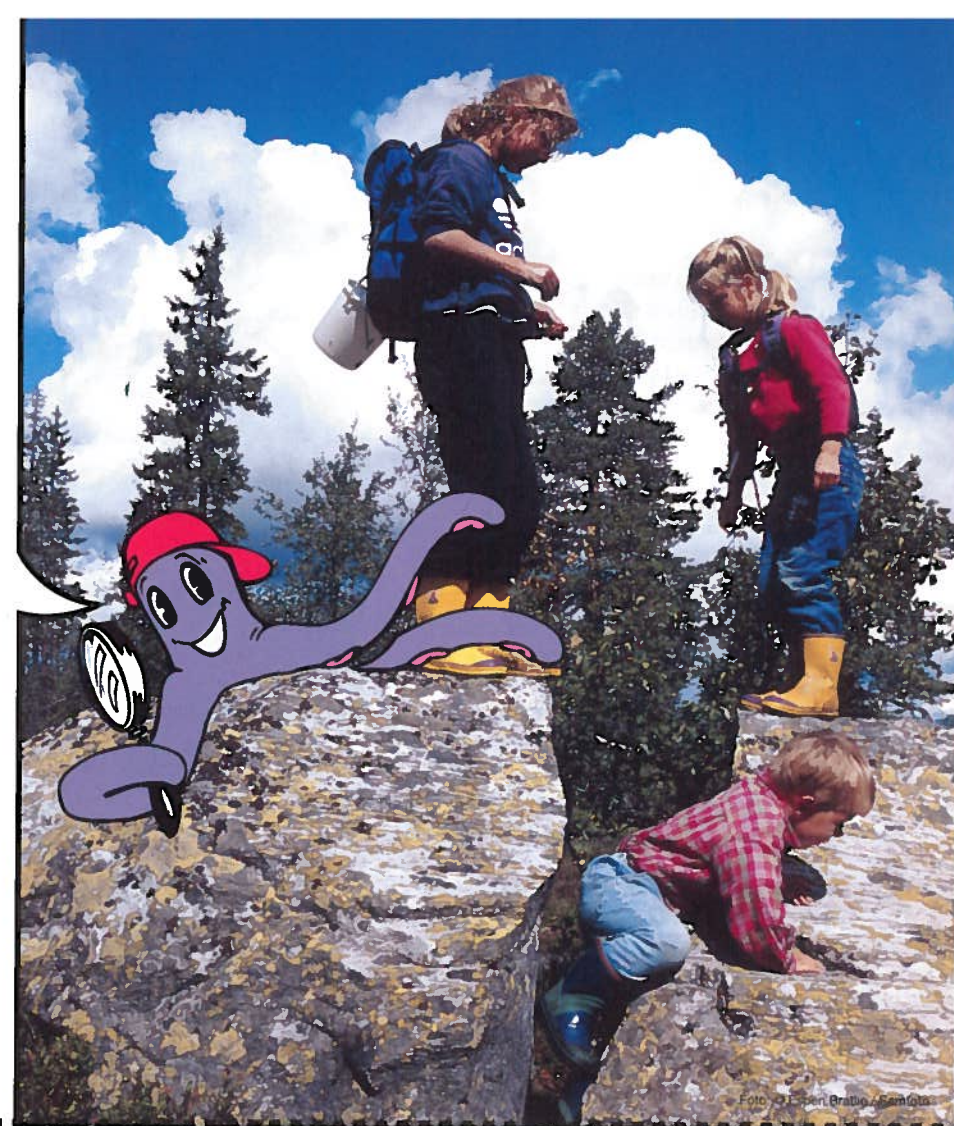
Som familiemedlem gir du naturgledden og engasjementet videre til barna. Ta med barna på oppdagelser i naturen. Opplev at barkestykke og en pinne kan bli en ideell barkebåt i bekken og fuglekassa dere satte opp i vår huser et yrende fugleliv!

**Naturopplevelser gir røde kinn, trette ben
- og sunne barn.**

NORGES
NATURVERNFORBUND
FRIENDS OF THE EARTH NORWAY

Blekkulfs
MILJØDETEKTIVER
www.blekkulf.no

Klipp ut

- Vi ønsker å tegne familiemedlemskap i Norges Naturvernforbund, og samtidig gi et barn medlemskap i Blekkulfs Miljødetektiver (kr 420,-)
- Vi ønsker å tegne student-/pensionistfamiliemedlemskap i Norges Naturvernforbund, og samtidig gi et barn medlemskap i Blekkulfs Miljødetektiver (kr 200,-)
- Vi vil samtidig tegne ytterligere barn som søskenmedlemmer i Blekkulfs Miljødetektiver (kr 145,- per person)

Jeg vil bli medlem

- Hovedmedlem i Norges Naturvernforbund (350 kr/år)
- Student-/pensionistmedlem i Norges Naturvernforbund (175 kr/år)
- Medlem i Blekkulfs Miljødetektiver (245 kr/år)

Send meg informasjon om AvtaleGiro

Oppgi navn og fødselsdato for alle personer medlemskapet skal omfatte. Skriv navn på betaler først. Sett kryss foran navnet til personer som skal tegnes som Blekkulf-medlem.

BETALERS FORNAVN: _____ BETALERS ETTERNAVN: _____ FØDSELSDATO: _____

Blekkulf FORNAVN: _____ ETTERNAVN: _____ FØDSELSDATO: _____

Blekkulf FORNAVN: _____ ETTERNAVN: _____ FØDSELSDATO: _____

Blekkulf FORNAVN: _____ ETTERNAVN: _____ FØDSELSDATO: _____

ADRESSE: _____

POSTNUMMER: _____ POSTSTED: _____

E-POSTADRESSE: _____ TELFONNUMMER: _____

EVT. MEDLEMSNR: _____ UNDERSKRIFT: _____ DATO: _____

VERVET AV (NAVN, ADRESSE, MEDLEMSNUMMER FOR PERSON/LAG SOM HAR VERVET): _____

Kan sendes
ufrankert
i Norge.
NNV betaler
porto

SVARSENDING

Avtale nr. 140212/146 Pb

Norges Naturvernforbund
Sentrum
0109 Oslo

Tiger uten skog

Eksoslukta fra trafikken i Kuala Lumpur kjennes fortsatt inne i bilen, og Petronas Twin Towers – verdens høyeste bygning – har knapt forsvunnet i horisonten. Men plutselig er det høye, majestetiske trær og stupbratte fjell som overtar landskapet.

AV NILS HERMANN RANUM
(tekst og foto)

Ambisiøse myndigheter har med sine målrettede femårsplaner omdannet tredjeverden-landet Malaysia til en raskt voksende økonomisk tiger. Men bare to mil fra verdensmetropolen Kuala Lumpur ligger en rest av den jungelen som for noen tiår siden dekket hele Malaysia. Tigeren, Malaysias nasjonaldyr, lever i regnskogen, og er bare ett av de mange dyrene som får stadig mindre leveområder. Restene av skogen er livsviktige – ikke bare for det unike mangfold av planter og dyr som lever i Malaysias regnskog.

Blokkerte tømmerhogst

– I fire dager satt jeg og tretten andre fra landsbyen i fengsel, forteller Aman a/l Tang Kum Sang. Aman bor i den lille landsbyen Sungai Miak, bare et par minutters kjøretur fra motorveien. Rundt landsbyen er det tett skog og høye fjell. Knapt noe i omgivelsene minner om at vi er i det landet som kanskje har vært gjennom verdens raskeste økonomiske utvikling de siste tiårene.

– Myndighetene vil hogge skogen og plante oljepalmer i stedet. Etter at hogstmaskinene kom merket vi umiddelbart at drikkevannet ble forurenset av slam, forteller Aman.

Landsbyboerne bestemte seg for å blokkere veien hogstskapskapet var i ferd med å bygge, men ble raskt arrestert av politiet og måtte tilbringe de fire neste dagene i fengsel. Men etter at dette skjedde i mai i fjor, har hogsten vært stoppet.

– Dersom de begynner å hogge på nytt, vil vi protestere igjen, sier Aman.

Regnskogen rundt landsbyen er et av de få områ-

Nils Hermann Ranum jobber som kampanjeansvarlig i Regnskogfondet.

Malaysias riksvåpen

dene utenfor Malaysias nasjonalparker der det ennå ikke har vært hogd. Grunnen til det virker åpenbar. Mange steder er det så bratt at det ikke er mulig å gå, og bare den tette vegetasjonen hindrer folk i å forsvinne nedover lia når de tar seg fram.

Ettertraktede tresorter

Mange av trærne som vokser i området er verdifulle tresorter, som merbau, meranti og keruing. For folk i landsbyen er dette vanlige trær, som fortrinnsvis er viktige fordi dyrene spiser fruktene fra trærne. På verdensmarkedet er de imidlertid ettertraktet til bruk i gulv, møbler og kryssfiner.

– Hver familie ble tilbudt 2000 kroner av myndighetene som kompensasjon for at de skulle hogge i skogen vår, sier Derman, en av de eldre mennene i landsbyen. Han viser fram stedet der de blokkerte hogsten, en halvtimes rask gange oppover fjellsida fra landsbyen.

– Men se her, sier han og peker på tre store trær som står like ved.

– Dette er merbau-trær. En slik tømmerstokk kan være verdt opp til 20 000 kroner. Bare disse tre trærne ville vært nok til å betale erstatningen til de 30 familiene i landsbyen.

Turen opp gjennom skogen blir stadig avbrutt. Egentlig ikke for å ta pause, men fordi de stadig vekk går forbi planter og trær de vil vise fram. Vekstene folk i landsbyen finner i skogen brukes som medisin, til matlaging, håndverk, pilgift og så videre. Og i følge dem selv finnes det både planter som kan holde menn gående i

I jungelen finner Derman alt fra viagra til bygningsmaterialer. Disse bladene blir tette tak som holder regnet ute, men inne-temperaturen behagelig. Ikke dumt i tropisk regnskog-klima.

Økologiske urter er én av delikatessene Rogayah og de andre i landsbyen henter fra skogen.

timesvis i senga om natta, og – for å rette opp igjen – gjøre kvinner til jomfruer etter at de har født barn.

Skogens folk

Befolkningen i landsbyen er fra en av urfolksgruppene i Malaysia. Mens malayene, som er den dominerende folkegruppen, tradisjonelt har vært orientert mot kysten, har urfolkene i fastlands-Malaysia, Orang Asliene, bodd i og hentet alt de trenger fra skogen.

– For Orang Asli betyr skogen alt. Her finner vi matplanter og medisiner, vi går på jakt og vi fisker, sier Batin.

Ingen vet hvor lenge det har bodd folk i Sungai Miak, men at det er i mange hundre år er innbyggerne ikke i tvil om. Gjennom generasjoner har de funnet alt de trenger for å overleve i skogen, og de har plantet frukttrær, gummitrær og andre nyttevekster for å øke levestandarden. De fleste Orang Asli-gruppene er fort-

satt animister, og skogen er derfor også viktig for deres religiøse liv.

Om lag halvparten av familiene har røtter fra jobber utenfor landsbyen, men de benytter seg fortsatt av ressursene de finner i skogen. Noen av de unge jobber i Kuala Lumpur i ukedagene, men er tilbake i landsbyen i helgene og deltar i det

tradisjonelle livet.

På vår vei gjennom skogen går vi gjennom en av de gamle frukthagene, full av høye durian-trær. For de fleste utlendinger er det vanskelig å forstå at den klokke-duftende durian-frukten regnes som en delikatess blant folk i Malaysia.

– Disse trærne ble plantet for minst 150

år siden, men bærer fortsatt frukt, forteller Batin Uda Anak Yusof, en av de unge mennene som er med opp i skogen.

– Durian-trær er dessverre svært verdifulle, og dersom vi ikke hadde stoppet tømmerhogsten frykter vi at hogstskapskapet hadde hogd disse gamle trærne, sier han.

Manglende rettigheter

Til tross for at Malaysias urfolksgrupper har levd i området lenger enn noen andre, har de i praksis ingen innflytelse på hvordan skogen forvaltes.

– Vi merker stor forskjell på urørt regnskog og skogsområder der det er hogd, sier Aman.

– Alle de store trærne forsvinner, mange planter vi bruker blir vanskelige å finne, og etter at anleggsmaskinene var her én uke var drikkevannet forurenset i syv måneder.

Innbyggerne i Sungai Miak er ikke i tvil om at de har tradisjonelle rettigheter i skogsområdene rundt landsbyene, etter at de har brukt og forvaltet dem i århundrer. Men formelt sett er det staten som står som eier av skogen, slik det er i resten av Malaysia.

Foreløpig er det ingen oljepalmer i de bratte fjellskråningene rundt Sungai Miak. Landsbyens blokade har sikret den frodige regnskogen – enn så lenge. ■

Grønn ørken

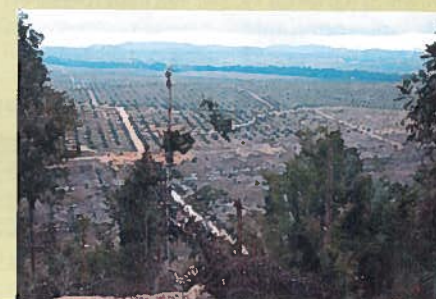
■ Oljepalmen kommer opprinnelig fra Vest-Afrika, men enorme oljepalmeplantasjer dominerer nå store deler av landskapet i Malaysia.

Malaysia er verdens største produsent av palmeolje, og i 2002 var det 3,67 millioner hektar med oljepalmer i landet. I alle norske hjem finnes det produkter der det er benyttet palmeolje, som presses ut av oljepalmefrukten. Oljen brukes blant annet i produksjonen av kosmetikk, såper og en lang rekke matvarer som kjeks, majones, sjokolade og potetgull.

En ny rapport fra Friends of the Earth vurderer palmeoljeindustrien som en av de viktigste drivkreftene bak regnskogsøde-

leggelse i Malaysia og resten av Sørøst-Asia. Store skogsområder av den tropiske lavlandsskogen i er Malaysia erstattet av en tilnærmet endeløs monokultur.

– Tapet av biologisk mangfold i skogsområder som blir konvertert er dramatisk, og irreversibelt, heter det i rapporten fra Friends of the Earth. Forskningsresultater viser at 80-100 prosent av alle pat-

tedyr, reptiler og fugler forsvinner fra området dersom tropisk primærskog konverteres til oljepalmeplantasjer. I produksjonen av planteolje benyttes også det svært giftige sprøytemidlet Paraquat, sammen med om lag 25 andre pesticider.

Friends of the Earth peker også på at det er store konflikter med urfolk og andre lokale grupper om eiendomsrettighetene til jorda der plantasjene etableres.

Midgard skall jakke er en av årets nyheter. Vi er stolte av å kunne tilby MIDGARD SNOWWOLF. Snowwolf-modellen er laget for friluftsmennesker. Skalljakker som denne koster som regel det dobbelte.

Vi har laget denne jakken som en allround jakke som kan benyttes året rundt.

Med den utrolige lave vekt på 600g!

- Pustende jakke som holder deg tørr, og beskytter deg mot sur vind.
- Snowwolf jakken er designet og utviklet av friluftsmennesker/jegere.
- Vi har lagt vekt på god kvalitet, men til humane priser

INTRODUKSJONSPRIS: **1349,-** (+frakt)
Prisen gjelder KUN til de første 400 som bestiller
STØRRELSER : S-M-L-XL-XXL

KVALITET – FUNKSJONALITET - PRIS

Prisen gjelder kun postordre/web bestilling.
TLF : 22 42 41 23. Eller mail bestilling (husk å oppgi vekt og høyde) post@oslovf.no
Uavhentede pakker blir fakturert med fraktkostnader

SALG : 22 42 41 23 • FAX : 22 42 54 89 • www.oslovf.no

OSLO VÅPEN OG FRITID

Fyller ut i bevart fjæra

Miljøverndepartementet endret Skaun kommunes vedtak til vegføring for ny E39, for å ta vare på det unike fuglelivet i Buvika. Men nå blir fjæra fylt ut likevel.

AV KRISTIAN S. AAS

Det er Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) som er ansvarlige for fyllingen i Buvikfjæra. En analyse av rassikkerhet viste at hele Buvik sentrum ligger på kvikkleire, og at sikring var nødvendig.

Ville ha kommet uansett

– Fyllingen ville ha kommet uavhengig av vegutbyggingen, men blir gjennomført samtidig på grunn av god tilgang på overskuddsstein fra tunnelene langs vegen, sier overingeniør Anders Bjordal i NVE.

Buvikfjæra er en av de mest verdifulle våtmarksområdene i Norge, og har et yrende fugleliv.

Fjæra har, sammen med det tilhørende området Gaulosen, vært vurdert vernet etter den internasjonale RAMSAR-konvensjonen om vern av våtmarker.

– Dramatisk

Opprinnelig skulle E39 bli lagt på fylling i Buvikfjæra. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag la inn innsigelse mot planene, og fikk medhold av Miljøverndepartementet.

– Det er dramatisk å se hvordan det er i Buvikfjæra nå.

Det er store natur- og miljøverdier i fjæra, så vi må anta at denne utfyllingen har store konsekvenser, sier Terje Domaas i fylkesmannens miljøvernvedling i Sør-Trøndelag.

Domaas sier at så lenge fyl-

Utløpet av elva Vigda i Buvikfjæra i Sør-Trøndelag.

lingen blir anlagt av sikkerhets-hensyn, er det lite de kan gjøre.

– Jeg synes det er merkelig at man først flytter vegen for å berge fjæra for inngrep, for deretter å fylle ut slik som dette. Men en stamveg i fjæra hadde

vært et mye større inngrep. Her har man muligheten til å lage et attraktivt område for lokalmiljøet, tilpasset både mennesker og fugl. Det hadde ikke gått hvis vegen hadde blitt lagt i fjæra, sier Domaas. ■

Miljøgifter gir kortere mensen

Miljøgiftene PCB og dioksiner er årsaken til at kvinnene i fiskerfamilie i Blekinge i Sverige har en halv dag kortere menstruasjon. Ny forskning viser også urovekkende høyt nivå av PCB i blodet til norske kvinner.

AV TONE MIKALSEN

Klinikken for yrkes- og miljømedisin i Lund i Sverige har gjort en undersøkelse med 1000 kvinner fra den svenske østkysten og 1500 kvinner fra vestkysten.

Resultatet viser at kvinnene på østkysten har en halv dag kortere menstruasjon enn kvinnene på vestkysten. Fra tidligere studier vet man også at kvinnene på østkysten har en økt risiko for å føde undervektige barn, det vil si barn under 2,5 kilo.

– Forsiktig, jenter

Forskerne tror at det er den samlede mengden av miljøgifter som lagres i kroppen opp gjennom årene som er årsaken.

– Gravide kvinner blir ofte rådet av sine mødre om ikke å spise fisk fra Østersjøen under graviditeten, men rådet burde kanskje gjelde hele livet. Jenter bør alltid være forsiktig med å spise fet fisk siden miljøgiftene PCB og dioksiner lagres i kroppen, sier forsker Anna Axmon til den svenske avisen Blekinge Lan.

Giftige norske fjorder

Miljøgiftrådgiver Per-Erik Schulze i Norges Naturvernforbund har sammenlignet nivåene av PCB og dioksinlignende giftenheter i Østersjøen med norske fjorder. Mens nivået av dioksinlignende giftenheter ligger mellom 2–6 pg/g i Østersjøen er nivået 12 i Frierfjorden i Grenland.

Men også når man sammenligner PCB-innholdet i torsk lever finner man urovekkende tall. Mens nivået i Østersjøen er 1 mg/kg våtvekt ligger det på henholdsvis 2 i Frierfjorden og mellom 3 og 8 i fjorder i Oslo- og Bergensområdet. I norske kommersielle havområder ligger PCB-nivået for torsk på halvparten av nivået i Østersjøen.

– Dramatisk

– Fisk fra norske fjorder er generelt mer forurenset enn Østersjøfisk, og da tenker jeg spesielt på torsk lever, sier Schulze.

Han forteller at Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP) nylig presenterte sjokkerende opplysninger om PCB-innhold i norske kvinner og i sjødyr.

– 70 prosent av kvinnene i Vestvågøy i Lofoten overskriver grensen for hva som bør gi bekymring av PCB-innhold i blodet, sier Schulze. ■

Unødig produkt

■ Spesialpapir for små toalettgjester er den nyeste dråpen i overflødigshornet. Denne gangen er det snakk om Kandoo – velduftende våtservietter i fargelad innpakning.

Men våtserviettene som småbarna skal bruke i stedet for vanlig toalettpapir risikerer å skape stopp i avløpssystemet.

– Dette er søppel som ikke skal skylles ned i toalettet hvis vi vil ha et velfungerende kretsløp, sier Fredrik Vinthagen hos organisasjonen Svenskt Vatten til forbrukermagasinet Råd&Rön.

– Vi har jo dessuten hittil klart å pottetlene barna våre uten kjemikaliedynde våtservietter.

– Kandoo hjelper barn til å klare seg selv slik at de kan føle seg mer selvstendige og selvsikre, sier Cecilia Udekwa hos produsenten Procter & Gamble.

Miljø-
bevisst?

COOP NATUR
STÅR FOR ØKOLOGI

Etterspørselen etter
okologiske varer har
økt kraftig. Coop
Natur er Coops eget
merke for okologiske
varer. Miljø er et
viktig satsningsområde
for Coop, og vi
skal sørge for at du
alltid finner gode
okologiske varer i din
lokale Coop butikk.

www.hirognit.no

ØKOLOGISK
DYRKET

SB SKOG

SB Skog er totalleverandør av tjenester innen
forvaltning av skogressurser.
SB Skog forvalter ca 3,7 mill. daa prod. skog.

Vi i SB Skog sikrer gjennom vårt miljøstyringsystem
miljøverdiene i skogsdrift for våre eiere og andre
tilknyttede skogeiere, totalt ca 690.000 m³ tømmer.

Bevaring av biologisk mangfold er en grunnleggende
verdi som setter rammer for vår virksomhet.

Statskog-Borregaard Skogsdrift AS

Fredenvoldvegen 2, Postboks 11, 2401 Elverum

Telefon 62 41 96 66, telefaks 62 41 01 28

firmapost@sbskog.no • www.sbskog.no

miljø i fokus

Miljøoppgaver i fokus:

- opprensning av sjøbunn
- støy
- avfall
- utslipp til sjø
- utslipp til luft

Oslo havnevesen
Tlf.: 23 49 26 00 Faks: 23 49 26 01
http://www.ohv.oslo.no

Epost: postmottak@havnevesenet.oslo.kommune.no

Medlemmer av EU-parlamentet protesterer med t-skjorter mot at EU skal tillate genetisk modifiserte organismer (GMO). Protesten fant sted under EU-parlamentets møte i Strasbourg 22. juli i år.

EU-ja til gen-mais

EU-kommisjonen har tillate markedsføring av den genetisk modifiserte maisen Bt11 fra Syngenta.

AV JORUNN GRAN

Tillatelsen til markedsføring av Bt11, innebærer at hermetisk mais merket «genmodifisert» kan bli å finne i europeiske butikkhyller.

Undersøkelser gjort blant EUs forbrukere, viser generell skepsis. Mens nesten alle EU-borgere (94,6 prosent) vil ha retten til å velge bort GMO, sier vel 70 prosent at de absolutt ikke vil ha genmodifisert mat, ifølge Friends of the Earth.

Ikke enige

Tillatelse til markedsføring av genmodifisert mais, innebærer ikke en generell tillatelse til utsetting av genmodifiserte planter i EU. EU-kommisjonen blir likevel grundig kritisert for å ha godkjent at Bt11-mais kan markedsføres uten at medlemsstatene først kom til enighet om saken.

EUs første offisielle møte med genmodifisert mat, vil ikke innebære noen revolusjon rent gastronomisk, i og med at det teknologiske ved Bt11 ligger i plantens innebygde pesticid som skal gjøre planten motstandsdyktig før innhøsting.

- Dødt marked

Friends of the Earth påpeker at land som selger både genmodifiserte og tradisjonelle avlinger, allerede har bommet kraftig i forhold til det europeiske markedet.

- Det er ingen framtid for genmodifiserte avlinger i Europa. Det europeiske markedet er i praksis dødt. Politikerne kan

si ja, men folket sier helt klart nei, sier Adrian Bebb i Friends of the Earth i en pressemelding.

Vil ha soner

Kampen for GMO-frie soner fortsetter i land som Østerrike, Frankrike og Italia. EU-presidenten har gitt klart uttrykk for at EUs lovverk skal følges i alle medlemsstater, men i samme åndedrag viste han forståelse for at nasjonale politikere ønsket å ta hensyn til bekymring hos lokalbefolkningen. ■

Ja fra industrien

Den danske matindustrien ser positivt på at genmodifisert mais av typen Bt11 nå er godkjent for markedsføring i EU.

- Vi mener dette er bra for den danske matvareindustrien fordi dette er avgjørende for om virksomheter tør bruke penger på å forske på genteknologi, sier konsulent Henrik Scharmm Rasmussen i Dansk Industri til avisa Politiken. - Det er nødvendig hvis danske matvareprodusenter skal klare seg i konkurransen.

Uberørt natur i Midt-Norge

Typisk landskap i øvre del av Roltdalen, med nasjonalparkens høyeste fjell, Fongen (1441 meter) i bakgrunnen.

Foto: K. Brox

Naturvernsaker innebærer så godt som alltid protester og spetakkel, og opprettelsen av Skarvan og Roltdalen nasjonalpark var i så måte ikke noe unntak. – Men jeg har til gode å høre noen som i ettertid sier at det var galt å verne, sier tidligere miljøvernminister Børge Brende.

Av KARL H. BROX

Skarvan og Roltdalen nasjonalpark på grensen mellom Sør- og Nord-Trøndelag ble opprettet i statsråd 20. februar i år, og det var strid om saken helt frem til målstreken. Selbu kommune og de bruksberettigede i Roltdalen statsalmenning sloss lenge for at et betydelig areal i nedre del av Roltdalen skulle tas ut av verneplanen av hensyn til skog- og landbruksinteresser.

De fikk støtte i dette av Fylkesmannen i Sør-Trøndelag (men ikke av hans miljøvernnavdeling). Et kompromiss, der Direktoratet for naturforvaltning spilte en sentral rolle, ble etter hvert inngått: Området skulle inngå i nasjonalparken, men en traktorvei skulle kunne forlenges omlag fire kilometer inn i verneområdet for transport av beitedyr. Direktoratet gikk overfor Miljøverndepartementet ikke bare inn for at veien skulle bygges, men undertegnet også en avtale der direktoratet påtok seg en stor del av finansieringen. – Utrolig, var kommentaren fra Norges Naturvernforbund, WWF-Norge og Trondhjems Turistforening, som alle engasjerte seg sterkt for å hindre at veien skulle bli en realitet.

Seier til naturvernet

Da vernesaken passerte statsråd ble det

klart at naturvernet hadde vunnet – det ble hverken skogsdrift eller vei i det omstridte området, som fullt og helt ble en del av nasjonalparken.

«Etter departementets syn vil det være svært uheldig å bygge en traktorvei inn i nasjonalparken. Det har sammenheng med at det inngrepsfrie området som verneforslaget inngår i, er blant de største i Trøndelag. Realiseres veitraseen i nedre del av Roltdalen vil det inngrepsfrie området bli redusert med 9 kvadratkilometer. En vei vil dessuten få negative konsekvenser for den samiske reindriften i området. Samtidig vil vei ødelegge viktige naturverdier og bidra til en vesentlig forringelse av landskapsopplevelsen,» skrev Miljøverndepartementet i sin begrunnelse. Men pillen som de lokale interessene måtte svelge ble sukret litt: «Selv om traktorvei innenfor nasjonalparkgrensen ikke tilla-

Skarvan og Roltdalen nasjonalpark er i sin helhet et glimrende egnet til ski- og vinterturer. Skiløperne her har Kvernfellvatna rett nedenfor seg og fjellpartiet Skarvan bakenfor.

Foto: Erik Stabell

tes, ønsker departementet at den aktive beitebruken i området skal fortsette. Vernevedtaket vil derfor ikke være til hinder

KART: Ketill Berger

for bygging av vei inn til nasjonalparkgrensen. En slik vei vil bli finansiert av staten,» het det i vedtaket. Samtidig lovet miljøvernminister Børge Brende at det skulle opprettes et næringsfond på to millioner kroner som blant annet skal kunne brukes til følge og pass av husdyr på beite. Statsråden var for øvrig svært godt fornøyd med vernevedtaket og ga uttrykk for at også lokalsamfunnet etter hvert trolig vil komme til samme konklusjon.

– Jeg har i hvert fall til gode å høre noen som i ettertid har sagt at det var galt å verne et område, sier Brende.

Siste veiløse fjelldal

Skarvan og Roltdalen nasjonalpark ble den 23. nasjonalpark i fastlands-Norge. Området ble foreslått vernet av Statens Naturvernråd i 1986 og Stortinget vedtok i 1993 at en verneplan skulle utarbeides.

En viktig begrunnelse for verneforslaget var at store deler av området er tilnærmet urørt og at Roltdalen er den siste veiløse fjelldalen i Sør-Trøndelag. Dette ble selv sagt brukt av verneinteressene for alt det er verd i striden om området – den fire kilometer lange veien som var ønsket inn til Nedre Evjevollen ville slå bena unna en av de viktigste begrunnelsene for å opprette denne nasjonalparken.

Roltdalen utgjør kjernen i nasjonalparken, som dekker et areal på 441,3 kvadratkilometer i kommunene Selbu, Tydal, Stjørdal og Meråker. I tillegg til Roltdalen inngår de indre delene av Garbergvassdraget med Kvernfellvatna, Fongenmassivet, Skarvan og fjellområdene nord og øst for Sonvatna. Storparten av området er helt urørt av moderne tekniske inngrep, men det finnes et bredt spekter av kulturminner som vitner om at området ►

Foto: Erik Stabell

Skarvan og Roltdalen har mange flotte elver og vann og fiskemulighetene er glimrende. Bildet er fra Ramåa sør for Schulzhytta.

➤ har vært brukt av mennesker på forskjellige måter gjennom lang tid: Hustuffer, jernvinneanlegg, samiske boplasser, dyregraver, spor av gruvedrift og omfattende uttak av kvernsteiner, utslätter, seterdrift og seterbebyggelse samt spor av gamle ferdsløser. Mange av setrene benyttes den dag i dag i forbindelse med beitebruk, jakt, fiske og friluftsliv. Kvernsteinsdriften som ble drevet på Høgfjellet nord for selve Roltdalen var den største i Norge, og stein herfra ble sendt over hele

landet og også levert til utlandet. Dette gir etter Miljøverndepartementets mening området en så stor kulturhistorisk verdi at det er markert som en egen vernesone i nasjonalparken. For øvrig inngår nasjonalparken i Essand reinbeitedistrikt og brukes som vår-, sommer- og høstbeite.

Ikke høyfjell

Det finnes fine fjellpartier i området, men Skarvan og Roltdalen nasjonalpark er likevel ikke noe høyfjellsområde. Dalbunnen

i Roltdalen ligger på fra 400 til vel 500 meter. Kvernsvellvatna ligger på 600 meter og skoggrensen går opp i noe over 700 meter. I selve Roltdalen dominerer blandingsskog av gran, furu og bjørk mens det høyere oppe er åpen fjellbjørkeskog med innslag av gran. For øvrig er nasjonalparken preget av store myrområder, både i skogdelen og i fjellpartiene over skoggrensen. Høyest av fjellene er Fongenmassivet med topper fra ca. 1100 til 1441 meter. Skarvan og de andre fjellene rundt

Foto: Erik Stabell

Høyås gruve er restene etter en av flere gruver som i tillegg til kvernsteinsdriften har vært drevet i Roltdalen-området.

Kvernsteinsdriften i Selbu

er basert på forekomster av bløt glimmerskifer som er isprengt det harde mineralet granat. Når steinen slites blir granatkornene stående igjen som «vorter» på overflaten, noe som gjør steinen særlig velegnet til å male korn med.

Kvernsteinsdriften ved Kvernsvellvatna og på Høgfjellet begynte før 1600, kanskje så tidlig som på 1200-tallet, og varte frem til tiden omkring 1. verdenskrig. Steinen ble brutt vinterstid og fraktet ned til bygds på vinterføre. Store deler av produksjonen ble eksportert. På Høgfjellet finnes en rekonstruert hytte lik den arbeiderne bodde i. Denne står åpen og er fin å raste i.

Den som vil vite mer kan lese boken «Kvernsvellvatna» av P. O. Rolseth (1947).

Foto: Karl H. Brox

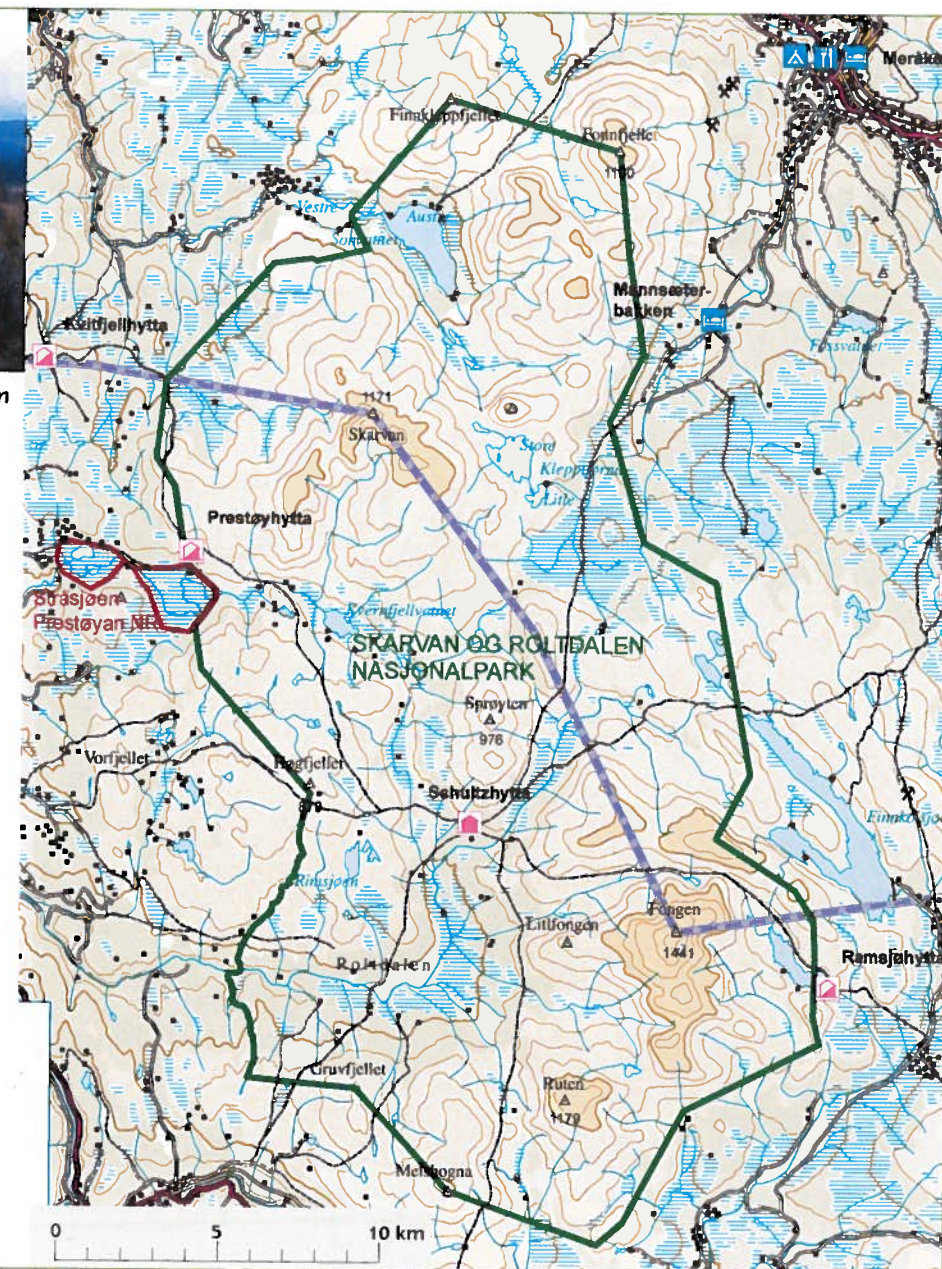
Mange merkede fotruter går gjennom Skarvan og Roltdalen nasjonalpark. Både Trondhjems Turistforening og Nord-Trøndelag Turistforening har hytter og ruter i området.

Turtips

■ En fin tur i området for førstegangsbesøkende er følgende:

1. Kjør eller ta buss til Græsli og gå fra Græslihytta (enten direkte eller etter overnatting) nordøstover til Ramsjøhytta (syv timer).
2. Så nordvestover nord for Fongenmassivet ned i Roltdalen og til Schulzhytta (fem-seks timer).
3. Fra Schulzhytta dagstur til Høgfjellet med kvernsteinsbruddene.
4. Fjerde dag retur fra Schulzhytta Græsli.

Terrenget er variert og lett å gå i uten store høydeforskjeller. Busstider fås hos Trafikanten Midt-Norge på telefon 73 88 39 00. For øvrig kan nærmere opplysninger og råd om andre turmuligheter innhentes hos Trondhjems Turistforening på tlf 73 92 42 00 eller www.tt.no.

Kart: Direktoratet for naturforvaltning

onvatna når opp i knappe 1200 meter. Fjellene er stort sett lette å komme opp på fra mange kanter. Gode bestander av småvilt og gode fiskemuligheter gjør at området er mye brukt til småviltjakt og fiske, og såvel Trondhjems Turistforening som Nord-Trøndelag Turistforening har hytter og ruter i området.

«Særdeles vakker Sæterdal»

Folk har ferdes i og brukt områdene som nasjonalparken dekker i hundrevis av år, men fotturismen i traktene omkring Roltdalen er ikke mer enn vel et hundre år gammel. «Lenge hadde jeg hørt Roltdalen omtale som en særdeles vakker Sæterdal under Fjeldrækken: Fongen, Ruten, Mælshogna.» skrev Trondhjems Turistforenings første formann Carl Schulz i foreningens årsskrift for 1896 etter et besøk der året før. Schulz fulgte Garbergelva innover til Stormoen og gikk mellom Mælshogna og Ruten ned til Græsli.

At disse traktene «i en snar Fremtid vil få forhøiet Interesse som Turistfelt», var Schulz ikke i tvil om. Naturen var akkurat så storslagen som beretningene ville ha det til, men samtidig var mye åpenbart gjort dersom området skulle kunne åpnes for turisttrafikk: «Sætrene derinde er endnu af det primitive Slags med åben Grue, Ljor i Taget og glisne Tømmervægge, så man liggende i den éne Seng, der forefindes på den éne Væg og lige ved Gruen, ofte kan stikke Fingeren eller hele Hånden gjennom Tømmerfarene ud i Guds frie og vidunderlig rene Luft. (...) Dette er ikke lystelige Nattelogier for en træt Turist, som ikke har et for Rheumatisme fuldt patenteret Muskelsystem.»

Flere turisthytter

Det skulle imidlertid ta sin tid før turistforeningen fikk etablert seg i disse traktene. Først i 1929 ble det inngått avtale med en setereier i Roltdalen om bruk to rom med til sammen fire senger på en

nybygget seter på Stormoen. Den aldrende Carl Schulz var imidlertid ikke fornøyd med dette. Da foreningen i 1937 markerte sitt 50-års jubileum, overrakte 86-åringen en gave på 10 000 kroner som skulle brukes som grunnkapital for en hytte i «Fongen-traktene». Før arbeidet med hytta kom i gang kom imidlertid krigen til Norge, og det ble 1948 før hytta – som naturligvis fikk navnet Schulzhytta – kunne åpnes.

I dag har de to turistforeningene flere hytter i området. Best kjent er Schulzhytta, som ligger på Stormoen sentralt i nasjonalparken. Prestøyhytta ligger såvidt innenfor vernegrensen i vest mens Ramsjøhytta ligger et kort stykke utenfor i sørøst. Græslihytta ligger sør for nasjonalparken rett opp for Græsli i Tydal. Nordøst for nasjonalparken ligger Bjørneggen i Meraker og utenfor verneområdet i nordvest, mellom Prestøyhytta og Hegra i Stjørdal, ligger Kvittfjellhytta. Fra alle kanter tar det sommers dag fra fem til seks

Lyngsalpene – storslått landskap i Troms

Lyngsalpene landskapsvernområde i Troms har en rekke markante fjelltopper. Her raser en turist med Store Lenangstind i bakgrunnen.

Samme dag som Skarvan og Rolt-dalen nasjonalpark ble Lyngsalpene i Troms vernet som landskapsvernområde. Et stort mer dramatisk landskap finnes ikke i Norge.

AV KARL H. BROX

Lyngsalpene ligger like øst for Tromsø på halvøya som strekker seg rett nordover mellom Sørfjorden/Ullsfjorden i vest og Storfjorden/Lyngen i øst. Halvøya og verneområdet er ved Lyngseidet nesten delt i to av fjordarmen Kjosens som skjærer seg inn vestfra. Til sammen dekker landskapsvernområdet 961 kvadratkilometer i kommunene Balsfjord, Lyngen, Storfjord og Tromsø.

Spisse tinder og breer

Blant naturinteresserte har området lenge vært kjent som et av landets mest markante fjellområder med spisse tinder og breer. Det høyeste fjellet, Jiekkvarri (Jøkelfjellet), ligger sentralt i den sørlige

delen av verneområdet. Det når opp til 1833 meter og har tusen meter høye stup fra den omlag ti kilometer lange toppen. Fjellklatrere som ikke har klart å komme opp fra sørsiden har kalt det «Nordens Mont Blanc». Andre dominerende topper i den sørlige delen er Piggstind (1505 meter), Langdalstindene (1554 meter) og Lakselvtindene (1617 meter).

Lyngsalpene har også et rikt og variert fugleliv. I tillegg til mer vanlige arter hekker alle de ni artene av dagrovfugler i Troms i området, og alle de åtte ugleartene som er funnet i fylket er også observert her.

Turisme

Allerede i siste halvdel av 1800-tallet var Lyngsalpene et mål for utenlandsk båtturisme, og i 1895 begynte grupper av fjellklatrere og fotturister å ta området i bruk. Store deler av området er krevende turterreng og egner seg ypperlig til aktiviteter som fjellklatring, brevandring, snørenneklatring og fjellskiløping. For vanlige fotturister er mulighetene mer begrenset,

men noen muligheter finnes.

Lyngen Turlag har en hytte, Jægervasshytta, som ligger ved Jægervatnet vest i den nordlige delen. Herfra kan man ta en flott tur gjennom Stortinddalen og Russe-dalen og på nært hold oppleve breelver og dramatiske brefall fra Trolltind og Taffeltind. For fiskeinteresserte kan det også nevnes at Jægervassdraget byr på utmerket fiske etter sjørøye.

I den sørligste delen av Lyngsalpene kan man sør for Lakselvbukt gå gjennom Langelvdalen til Elvevollen på østsiden, og enda litt lenger sør gjennom Piggstindskaret og Tverrdalen over til Storfjord. Ingen av rutene i Lyngsalpene er imidlertid merket, ganske enkelt fordi man er blitt enige om å la det være. Informasjoner og beskrivelser av turene kan man imidlertid få ved å ta kontakt med Troms Turlag på tlf 77685175 eller på www.go.to.tromsturlag.

Lokalbefolkningen er ellers ivrige brukere av turmulighetene, både til fots, på ski, med hund og hest, og mange bygdelag har bygget felleshytter i terrenget.

Skulle vært nasjonalpark

Da området ble vernet uttalte daværende miljøvernminister Børge Brende at verneverdiene i området tilsier at området egentlig skulle vært vernet som nasjonalpark. Når det ble landskapsvern i stedet skyldes det den store andelen privateid grunn og at landskapsvern gjør det mulig å fortsette næringsaktivitetene i området. Årlig går omlag 13 000 sauer og flere tusen geiter ute i terrenget, pluss noen hundre storfe og hester. I tillegg finnes i underkant av 2000 tamrein som bruker området til sommerbeite fra mai til oktober. Den eneste aktiviteten som må opphøre på grunn av vernet er Forsvarets bruk av Lyngsalpene som skytefelt for torpedoer og kanoner på nordspissen av halvøya. ■

Mat, miljøspørsmål og landbruk

Les mer på vår temaside om økologisk landbruk

NORGES BONDELAG

www.bondelaget.no

KappAhl er en tekstilkjede med klær til dame, herre og barn. Siden starten i Gøteborg i 1953, har bedriften vokst til et stort konsern. KappAhl har vært i Norge siden 1988, og har idag 73 butikker over hele landet.

Eksempler på hva konsernet har gjort til nå:

- Gjenvinnings- og retursystem for alle våre kleshengere.
- Over halvparten av våre klær transporteres med tog til våre butikker.
- Alle våre lastebiler kjører på miljødiesel.
- Våre retningslinjer for leverandørens bruk av kjemikalier ved klesproduksjon er betydelig strengere enn lovgivningen.

Eneste motekjede i Norge med miljømerkede plagg

Videre er det mye som kan gjøres for å øke miljøhensynet og miljøbevisstheten. KappAhls planer for den nærmeste fremtiden er at vi skal øke andelen miljømerkede plagg i våre kolleksjoner. Det betyr at de skal oppfylle kriteriene for EU's miljømerking og Øko-Tex.

Vil du vite mer? Kontakt oss:
KappAhl AS Postboks 1438 1602 Fredrikstad.
Telefon 69 368700. Telefaks 69 368701.
E-brev: bente.storlokken@kappahl.com
Hjemmeside: www.kappahl.com

Miljøvennlig oppvarming blir stadig mer populært.

Derfor utvider vi fjernvarmeanlegget i Trondheim.

Poteter

Nede i meitemark-mørket
grener seg et stjernebillede
lys-knoller med øyne gjengrodde av jord
i slekt med barn som surkler
i blod, slim og fostervann
og holder hungeren så vidt borte

Poteten er de laves venn
Den kjenner småbrukerens
skrukkete kart av slekt
og kjerrehjulenes blankslitte hverdag
med gnist av blått hav
Legger du øret mot jorden
hører du likevel munter potetvals
med leirtunge sko og slag på hælen

Harald Sverdrup

Skurtresker

Solen blir skurtresker
sekker med finkornet solskinn
malt til hvitglødende mel
barn lyser av pannekake tanker
kvinner dufter nybakt brød
griser sluker floder av solgrøt
høns prikker inn solskinn med nebbet
menn skjærer kompakt sol i brede
brødskiver
skurtreskeren for seg selv:
Bevares, for noen idioter

Harald Sverdrup

Foto: Jahner.com

Foto: Johner.com

Kjell-Erik Moseid/NN/Samfoto

Foto: Pål Hermansen/NN/Samfoto

Viste fram økohager

Søndag 22. august åpnet flere enn 80 økologiske hageeiere dørene inn til sine private prydletter. Felles for alle hageeiere som var med på prosjektet, var at de driver hagene sine økologisk, uten kunstgjødsel eller sprøytemidler. Ellers varierte størrelsen og ambisjonsnivået sterkt. Naturvernforbundet og Oikos oppfordret folk til å legge søndagsturen til økohagene, og flere steder ble arrangementene godt besøkt.

● **BUSKERUD:** Ulovlig vegbygging og hogst i det svært verneverdige skogsområdet Trillemarka i Buskerud får Naturvernforbundets Gjermund Andersen til å se rødt. Han vil anmelde grunneiere som har gjort inngrep i området uten tillatelse.

– De som eier skogen, har gjennomført hogst og bygd en skogsbilvei som det skulle ha vært søkt om etter skogsbruksloven, sier Andersen til NRK. Han mener det er alvorlig at noen med vitende og vilje ødelegger noe av det mest verdifulle Norge har av natur.

● **HORDALAND:** Naturvernforbundet i Kvinnherad har anmeldt kommunen for lovbrudd i forbindelse med bygging av en skogsbilveg på Varaldsøy. Leder Dagny Fuglø besøkte anleggsplassen i august, noe som førte til opphetete diskusjoner med anleggsarbeiderne, melder lokalavisen Kvinnheringen. Fuglø mener vegen vil ødelegge landskapsbildet, og at det ikke er utført tilstrekkelige miljøregistreringer i traseen.

● **TELEMARK:** Naturvernforbundet i Telemark har støttet planene om gassrørledning til Grenland, på den betingelse at gassen skal utnyttes i industriell produksjon. Når det nå er planer om å ta i bruk gassen til oppvarming av hus, er ikke Tone Skau

Norges mest spesielle bilpassasjer?

● **OSLO, BERGEN, TRONDHEIM:** I vår var Naturvernforbundet og Natur og Ungdom vert for en all-europeisk kampanje mot fossil energi, der en ni meter høy dinosaur ble utstilt i Oslo, Bergen og Trondheim. Den er gjennomgangsfigur i en stor kampanje som gjennomføres av Friends of the Earth.

– Akkurat som dinosaurene døde ut, vil heller ikke industri basert på fossile brensler være levedyktig på lang sikt, sa generalsekretær Tore Killingland i Naturvernforbundet i forbindelse med aksjonen.

Jonassen i Naturvernforbundet i Telemark like fornøyd lenger.

– Bruk av gass til oppvarming av bygg er miljøfiendtlig. Det

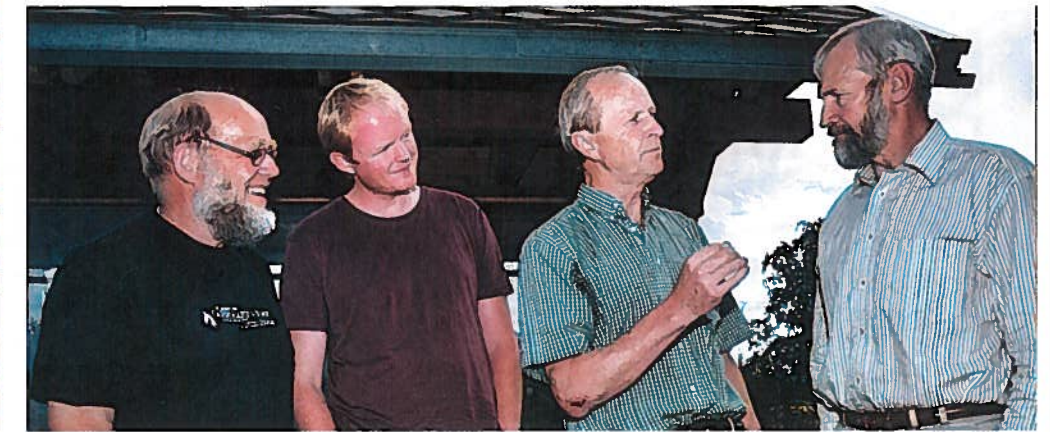
bør brukes bioenergi og varmepumper i stedet. Det forurenser ikke, sier Skau Jonassen til Varden.

● **VESTFOLD:** Nå har fylkesmannen i Vestfold startet arbeidet med å utvide Hemsken naturreservat mellom Sande-

fjord og Larvik. – Endelig, sier leder Alexandra Hauge i Sandefjord Naturvern.

– Vi har fått meldinger om at enkelte jegere står utenfor reservatet og jakter på fugl som befinner seg inne i reservatet, sier Hauge til Sandefjords Blad.

Hemsken er et område med et svært rikt fugleliv som er under press både fra jaktinteresser og nærhet til veg.

Per Flatberg, Lars Haltbrekken og Per Aunet fra Naturvernforbundet feirer regjeringens beslutning om å ikke subsidiere byggingen av gassrørledning inn Trondheimsfjorden. Fylkesrådsleder Alf Daniel Moen (th) er mer betenkt.

Jubler for gasskraft-seier

● **NORD-TRØNDELAG:** Planene om bygging av gasskraftverk i Skogn fikk en solid baksmell da regjeringens tilleggs melding til gassmeldingen ble lagt fram. Regjeringen vil ikke gi støtte til utbygging av rørledning inn Trondheimsfjorden nå, men ønsker i stedet å frakte gassen i flytende form med skip.

– Vedtaket betyr at Skognprosjektet nå er satt på vent, sier gassforkjemper og fylkesrådsleder Alf Daniel Moen

resignert til Trønder-Avisa.

Naturvernforbundets nestleder Lars Haltbrekken, fylkesleder Per Flatberg og styremedlem Per Aunet er derimot langt gladere.

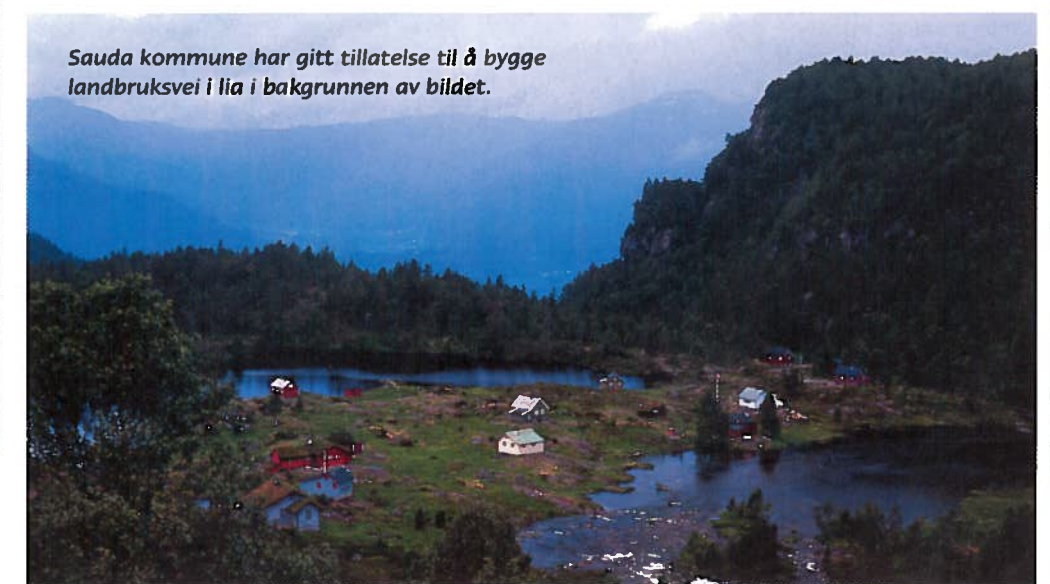
– Jeg tror dette er spikeren i kista for Skogn-planene. Det vil spare oss for store utslipp av CO₂. Egentlig skulle vi ha feiret med champagne, men vi har bare råd til jordbær, jubler Haltbrekken.

Arbeidet mot gasskraftverk ved Norske Skogs anlegg på

Skogn har vart i sju år. Selv om tunge interesser har arbeidet hardt for å realisere kraftverket, har det lyktes Naturvernforbundet og andre miljøforkjempere å bremse planene.

– Nå oppfordrer jeg politikerne til å legge vekk planene og skifte fokus. Sats heller på fornybare energikilder som bioenergi. Da vil man skape arbeidsplasser og ikke bare luftslott, sier Haltbrekken. (Se også intervju med Per Flatberg, s. 40–41)

Sauda kommune har gitt tillatelse til å bygge landbruksvei i lia i bakgrunnen av bildet.

– Tvilsomme landbruksveier

● **ROGALAND:** I sommer har Naturvernforbundet i Rogaland påklaget vedtak om bygging av tre forskjellige landbruksveier i kommunene Egersund, Hå og Sauda. Veiene er

planlagt å gå gjennom inngrepsfrie områder.

– Fylkesmannen har vært helt klar på at disse prosjektene ikke er i samsvar med forskriften for bygging av landbruks-

veier. Derfor har vi anket kommunenes vedtak, sier daglig leder Erik Thoring, som mener det er høyst tvilsomt om prosjektene kan betegnes som «landbruksveier».

Levande elvar har evig kraft

Våre vassdrag er ein evig nasjonalverdi. Dei skaper liv i landskapet og gjev folk rike opplevingar. Sidan isen smelta av landet har livet innretta seg etter den naturlege rytmen i elvane. Rennande vatn er energi i naturen, ikkje berre i kraftverk.

Frie elvar høyrer til vår felles naturarv. Fosslandet Noreg er kjent for vårt kvite kol. I naturen er fossane vårt kvite gull.

I europeisk samanheng har Noreg ein svært vekslende og variert natur. Elvane er her over alt, med sine fossar og innsjøar, stryk og loner – og breie

Ikkje noko norsk naturvernsak har samla så mange under fanene som vassdragsvern. Dei mest dramatiske miljøkonfliktane i Norden har namn etter Mardøla og Alta. Ein liten minoritet av dei mange tusen som har støtta vern mot utbygging har adresse Oslo 3. Folket bak vassdragsvernet har meir av sine røter i elvelandskapa enn i knikkersadelen. Innsatsen har bore frukter: 341 verna vassdrag har vi så langt. Det skal bli fleire.

Etter at vedtaka hadde tørka og støyen lagt seg, meinte dei fleste at resultatet var godt. Folk flest er naturvernarar, berre dei får tenkt seg om.

I det fattige Noreg brukte dei stavkyrkjedørene til fjøsmaterialar. Vi tykkjer kanskje det var ille. Lat oss nå

ERIK SOLHEIM

Norsk vassdragsvern er ei gåve til Jorda.

vassvegar som Glomma og Tana. Dei er blanke og blå, eller mjølkegrå av leire frå breen. Dei fossar meir enn Solidox-kvite over berga, eller dei går jordtunge i låglandet. Vi har i dette landet elvelandskap som knapt har sin make i verda. Skal vi sikre ei framtid for livsformene på jorda, må vi ta vare på deira leveområde. Kwart land må ta sin del av den internasjonale dugnaden for ei levande og livsfrisk framtid. For Noreg er våre vassdrag ein viktig del av dette oppdraget. Norsk vassdragsvern er ei gåve til Jorda, til den grønne hinna av liv som tynnast ut her oppe mot polisen.

I Russland ligg Aralsjøen som ein dam langt frå dei gamle strendene. Dei tok vatnet for å dyrke bomull. Nå har dei korkje sjøen eller bomullsdyrkinga. Vi har mange Aralsjøar i miniatyr. Ustekveikja energiverk er kjende for å selje billeg straum. Elva som energiverket har namn etter, øvst i Hallingdalen, renn kvar vår spinkel og utmatta – både biologisk og visuelt – frå nedtappa magasin. Dei ligg som karrige og utpinte istidslandskap som stig opp etter kvart som vatnet sig. Ein robåt på land innanfor den gamle strandlina ser ut til å vere tilfeldig plassert i lyngen, gløymt igjen utanfor all fornuftig samanheng. Det er nokon som betaler for at straumen er billeg, ikkje berre frå Ustekveikja.

Folk flest er naturvernarar, berre dei får tenkt seg om.

hindre at vi bruker naturkatedralar til økonomisk fyllmasse!

Levande elvar har evig kraft i ein sjølvfornyande og gáverik natur. Lat våre kvinner og menn på Stortinget få visdom til å sjå det! Då utanlandske målarar kom til landet vårt, var frådande fossar og milde elvar noko av dei første dei såg. I Nasjonalgalleriet heng elvelandskapa som kunstskattar, av stor verdi for land og folk. Lat oss då hugse på at Verneplan for vassdrag handlar om korleis vi skal ta vare på originalane.

Erik Solheim

NORGES NATURVERNFORBUND

Norges Naturvernforbund
Boks 342 Sentrum
0101 Oslo, Norge
Besøksadr.: Grensen 9B, Oslo
Bankgiro: 7874 05 56001
Tlf: 23 10 96 10
Faks: 23 10 96 11
E-post: naturvern@naturvern.no
Internett: http://www.naturvern.no
Medlemskontingent:
Hovedmedlem: (inkl. Natur & miljø) kr 350,-
Pensjonister og studenter: kr 175,-
Familemedlem: kr 420,-
Familemedlemskap pensjonister/studenter: kr 200,-
Livsvarig medlemskap (inkl. Natur & miljø): kr 7000,-
Medlemmer av Norges Naturvernforbund er automatisk medlem av det lokal- og fylkeslag vedkommende sokner til.

- **ØSTFOLD:** Postadr.: Postboks 220, 1702 Sarpsborg. Besøksadr.: Fylkeshuset i Sarpsborg. E-post: no@naturvern-ostfold.no. Web: http://www.naturvern-ostfold.no/. Leder: Henning Aall. Tlf: 90 89 89 78
- **OSLO OG AKERSHUS:** Post- og besøksadr.: Maridalsvn. 120, 0461 Oslo. Tlf: 22 38 35 20. Faks: 22 71 63 48. E-post: noa@noa.no. Web: http://www.noa.no. Daglig leder: Gjermund Andersen. E-post: gjermund@noa.no. Leder: Stein Erling Birkeland. Tlf: 91 69 87 11
- **HEDMARK:** Postadr.: Postboks 139, 2301 Hamar. Web: http://www.naturvern-hedmark.no/. Kontaktperson: Lars Mæhlum. Tlf: 62 57 10 08 (p) 92 40 74 23 (m). E-post: maehlum@online.no
- **OPPLAND:** Postadr.: Postboks 368, 2601 Lillehammer. Besøksadr.: Storgata 89, Lillehammer. Tlf: 61 26 89 11. E-post: na-i-o@online.no. Web: http://www.naturvern.no/meny/f_oppland/. Fylkessekretær: Charlotte Wrist Kirk. Leder: Erik Wold. Tlf: 61 19 66 65 (p), 97 76 65 07 (m). E-post: erik-w@online.no
- **BUSKERUD:** Postadr.: 3322 Darbu. Tlf: 32 75 05 04. Faks: 32 75 84 91. Web: http://www.naturvern.no/buskerud. Fylkessekretær: Per Øystein Klunderud. E-post: pedrokl@online.no. Leder: Dag Kjærmet. Tlf: 92 21 11 32 (m). E-post: kjaernet@online.no
- **VESTFOLD:** Postadr.: Øvre Langgt. 27, 3110 Tønsberg. Tlf/faks: 33 31 56 70. E-post: vestfold@naturvern.no. Kontaktperson: Bernt Bakkevik. E-post: berntbakkevik@yahoo.no
- **TELEMARK:** Post- og besøksadr.: Vette Mulesv. 16, 3944 Porsgrunn. Tlf: 35 55 79 54. E-post: naturvernforbundet.telemark@c2i.net
- **AUST-AGDER:** Postadr.: Postboks 327, 4803 Arendal. Fylkessekretær: Lars Verket. Tlf: 91 13 11 03. E-post: agder@inf-nett.no
- **VEST-AGDER:** Postadr.: Boks 718, 4666 Kristiansand. Tlf: 38 02 52 04. Fax: 38 02 46 33. E-post: vestagder@naturvern.no. Web: http://www.naturvern.no/meny/f_vest/. Fylkessekretær: Gunnar Ervik. Leder: Torbjørn Fredriksen, Granjelv. 33, 4514 Mandal. Tlf: 38 26 13 49 (p), 38 26 71 56 (a).
- **ROGALAND:** Postadr.: Postboks 441, 4002 Stavanger. Besøksadr.: Løkkev. 43, Stavanger. Tlf: 51 52 88 11. Faks: 51 52 88 15. E-post: nrv.rogaland@online.no. Web: http://www.naturvern.no/rogaland/. Daglig leder: Erik Thoring. Fylkesleder: Jørund Uboe Soma. Tlf: 98 49 19 51
- **HORDALAND:** Postadr.: Boks 1201 Sentrum, 5811 Bergen. Besøksadr.: Jacobsfjorden, Bryggen, Bergen. Tlf: 55 30 06 60. Faks: 55 30 06 50. E-post: hordaland@naturvern.no. Web: http://www.naturvern.no/hordaland/. Daglig leder: John Martin Jacobsen. Leder: Tom Sverre Tomren. Tlf: 56 17 88 87
- **SOGN OG FJORDANE:** Postadr.: Boks 470, 6853 Sogndal. Web: http://www.naturvern.no/meny/f_sognfj/. Fylkessekretær: Astrid Kalstveit. Tlf: 91 80 78 99. E-post: ast.kals@online.no
- **MORE OG ROMSDAL:** Post- og besøksadr.: Storgata 50, 4 etg., 6401 Molde. Tlf: 71 21 87 00. E-post: moreromsdal@naturvern.no. Web: http://www.naturvern.no/meny/f_more. Leder: Øystein Folden. 6630 Tingvoll. Tlf: 71 53 33 31, 81 81 25 42. E-post: foldengp@start.no
- **SOR-TRONDLAG:** Postadr.: Boks 706, 7407 Trondheim. Besøksadr.: Munkegt. 27, Trondheim. Tlf: 73 51 52 24. Faks: 73 51 27 27. E-post: sortrondlag@naturvern.no. Web: http://www.naturvern.no/sortrondlag/. Fylkessekretær: Pål Hellesnes. Leder: Mads Lokeland. Tlf: 72 48 14 98
- **NORD-TRONDLAG:** Postadr.: Boks 132, 7702 Steinkjer. Web: http://www.naturvern.no/meny/f_nordt/. Leder: Per Flatberg, Øvergata 11, 7670 Inderøy. Tlf: 74 15 38 01, 90 51 50 46. E-post: per.flatberg@start.no
- **NORDLAND:** Kontaktperson: Gaute Dahl, Innherredsveien 63, 7043 Trondheim. Tlf: 73 52 35 76, 95 90 72 89. E-post: gauteda@frisurf.no
- **TROMS:** Postadr.: Boks 924, 9251 Tromsø. E-post: troms@naturvern.no. Kontaktperson: Guro Saurdal. Tlf: 97 16 42 32
- **FINNMARK:** Postadr.: c/o Vigdis Sir, Bergeby, 9840 Varangerbotn. E-post: finnmark@naturvern.no. Web: http://www.naturvern.no/meny/f_finnm/.
- **BARENTSHAVKONTORET:** Postadr.: Boks 10, 8082 Leines. Kontaktperson: Alf Ring Pettersen. E-post: alf@ringonline.no. Tlf: 75 77 84 10. Faks: 75 77 84 74
- **NATUR OG UNGDOM:** Kontor- og postadr.: Torggt. 34, 0183 Oslo. E-post: info@nu.no. Tlf: 23 32 74 00. Faks: 23 32 74 10. Leder: Ane Hansdatter Kismul

Ta kontakt med organisasjonsavdelingen hvis listen inneholder feil. Tlf: 22 40 24 20/12. E-post: jmh@naturvern.no.

Stormberg® - funksjonelt turtøy for hele familien

Selges i sportsbutikker over hele landet. Medlem av Initiativ for Etisk Handel

Naturvernernes nye motspiller:

Komfortabel avkopling

Fra naturvernets morgen har utbyggere på jakt etter energi og råstoffer vært miljøvernets motspiller. Nå slåss Naturvernforbundets lokallag mot golfbaner og hytte-palasser.

AV JORUNN GRAN

Golfbaner. Terrengkjøretøy. Hyttebyer. Helikopterturisme. De nye utfordringene for naturvernerne har mange navn.

– Det er ikke så rart at vi får en ny type konflikter, sier samfunnsforsker Erling Dokk Holm ved Institutt for urbanisme på Arkitekthøgskolen. – I det klassiske industrisamfunnet hadde folk relativt like levevilkår. Da oppstod konfliktene mellom folk og industri eller storkapital. Nå får vi konflikter mellom folk i stedet, fordi vi har større forskjeller både når det gjelder kapital og interesser.

– Uenige om livsstil

Dokk Holm mener at både golf og hyttefelter er interessante eksempler på de nye konfliktene. – Forakten overfor golf er på mange måter overfor overklassen. Dette til tross for at golf ikke lenger er en aktivitet for overklassen. Jeg mener denne typen konflikter handler mer om livsstils-uenighet enn om naturvern. Og selv om det er forståelig at naturvernere slåss mot hyttefelt og golf, er det mange paradokser her. En familie som bygger en stor hytte i Jotunheimen, er kanskje glade i fjellet. Da virker det merkelig for dem at naturvernerne står utenfor hytta med sinte plakater. Og når noen vil anlegge en golfbane i tilsynelatende utilgjengelig kratt, kan det være vanskelig å forstå at krattet

representerer et unikt naturmiljø for naturverneren, sier Dokk Holm.

Nye holdninger

Alle undersøkelser tyder på at naturopplevelser blir mer og mer populære. Og selv om vi gjerne vil gjøre noe mer enn å se på naturen fra et bussvindu, skal opplevelsene ha en undertone av komfort. Snøscootere og lett-traktorer er en nærmest hverdagslig problemfaktor i mange kommuner. Helikopterturisme og såkalt heliskiing er blant de mer ekstreme eksemplene. Dette betyr ikke at det klassiske naturvernet er i ferd med å forsvinne, mener Erling Dokk Holm. Men kanskje trenger vi noen holdningsendringer.

Byplanlegging som naturvern

Dokk Holm ønsker at byplanlegging skal bli en del av naturvernet.

– Det viktigste naturvernet består i å sikre og å utvide områder som er utsatt for menneskelig påvirkning. Her kommer vi hele tiden til å ha nye kamper. Men noen ganger er naturvernet preget av et primitivt by-hat. Naturen blir idealisert, og vi får høre at det ikke går an å utvikle miljøideologi uten å være i skogen. Vi burde imidlertid kjempe for gode tettsteder og byer. Hvorfor skal villastrøk etter villastrøk anlegges i utkanten av store byer? Hvorfor ikke lage nye byer i stedet, slik at vi slipper å ha veier over alt? spør Erling Dokk Holm. ■

Hyttene står tett i tett på Beitostølen. Nordmenn har til sammen 369 000 hytter, og nybyggene blir stadig større.

Nordmenn eier 369 000 hytter

■ Oppland er det fylket som har flest hytter, og sammen med de andre fjellfylkene Buskerud og Telemark, har Oppland opplevd en sterk økning i antall nybygde hytter fra begynnelsen av 90-tallet og utover. Fylkesmannen i Oppland påpeker at planlagte og etablerte hytteområder vil kunne berøre inngrepsfrie områder og leveområder for sårbare arter. Naturvernforbundet i Oppland gjennomfører nå prosjektet «Fjellnatur – hytter – landskapsendring». Prosjektleder Sidsel Mæland er bekymret for nedbyggingen av sammenhengende landskapsområder som foregår enkelte steder. Den nybygde gjennomsnittshytta i Oppland var på 80-tallet omkring 60 kvadratmeter stor. Nå er gjennomsnittsstørrelsen vel 90 kvadratmeter.

... og 8800 lett-traktorer

■ Antall lett-traktorer er tredoblet de siste to årene. Antallet nyregistrerte snøscootere øker også. Det samme gjør søknader om dispensasjon fra det generelle forbudet mot motorferdsel i utmark. Finnmark er blant de kommunene som har særskilte regler utover forbudet om motorferdsel i utmark. 5000 kilometer scooterløyper og 13 000 snøscootere er resultatene av et mer liberalt regelverk.

Norge har 153 golfbaner

■ 117 000 nordmenn er ifølge Norges Golfforbund medlemmer i norske golfklubber. – Golf er det saksområdet som har økt mest blant henvendelser fra medlemmer og lokallag de siste 4-5 årene, sier informasjonssjef Kåre Olerud i Norges Naturvernforbund. Lokallag i Naturvernforbundet som har kjempet mot etablering av golfbaner, har liten tro på at golfbaner kan defineres som jordbanker som senere vil bli tilbakeført til opprinnelig landskapstype.

... og 157 helikoptere

■ Antallet viser til helikoptere med tillatelse fra Luftfartstilsynet til å fly i Norge. Mens mange av disse er i tilbringertjeneste for oljearbeidere i Nordsjøen, har vi også helikoptereiere som satser på transport litt utenfor nytte-kategorien. Selskapet Army Days er blant de som tilbyr alternativt villmarksliv like nord for Oslo. Blant tilbudene hos Army Days er en aktivitetsdag i felten med tur i feltvogn, beltevogn og helikopter. Fjelltoppen Nystølsnovi ved Jostedalbreen nasjonalpark er en annen lokalitet som takket være konsesjon fra Luftfartstilsynet kan få besøk av helikopterflygende turister. Dette strider i mot selve ideen om nasjonalparker og urørt natur, mener Naturvernforbundet.

Jakten på det gode liv...

«Vi kan dra på off-piste kjøring på Riksgrensen til fjell bare helikopter kan ta oss, og hvor erfarne fjellguider finner de beste nedfartene etter nivå på deltakerne. Og hvorfor ikke avslutte skituren på golfbanen med en 18-hullsrunde...?»

[Norlandia Opplevelser]

«På Kvitfjell, mellom de høye fjellsider i Gudbrandsdalen finner du svaret på alle golfspilleres drøm. Den åpne parkbanen ligger ved Lågens elvebredd som gir en eventyrlige naturopplevelser kombinert med golf på høyt nivå.»

[Event Travel]

«Frisk fjelluft, sol og snøkledd fjell, god mat og drikke, underholdning og god steming i uformelle omgivelser – og selvfølgelig fart og spenning.»

[Halling AS scooterutleie]

«Dere hentes på avtalt sted med kurs mot åpent hav i stor fart, i store bølger, sjøsprøyt og nok av kiling i maven.» «Uoffisiell rekord: Strømstad – Tønsberg på 32 min.»

[SeaAction]

«Du kan nyte årets beste dager i luksusferiehus med badebasseng og boblebad hvor du kan boltre deg uansett vær. Kvalitetsferiehusene er velutstyrte og den gode boltreplassen både innen- og utendørs gjør disse høykvalitetshyttene godt egnet for familieferie.»

[Hardanger Fjord]

Verv en venn...

...eller kjøp noe til deg selv!

Ved salg kommer porto i tillegg. Alle varer kan også bestilles på www.naturvern.no/salg

Skibag

Romslig og solid skipose. Beskytter skiene under transport og lagring. Rommer to par ski og staver. Ordinær pris: 450,- Medlemspris: 350,- Vervepris: 2 medlemmer

Ryggsekk

Sekk (ca 30 liter) til både hverdagsbruk og dagsturer. Sekken har et enkelt, lettbetjent bæresystem med skulderreimer og hoftelbelle. Ordinær pris: 550,- Medlemspris: 450,- Vervepris: 3 medlemmer

Kniv

Nying - kniv av høy kvalitet med 7 cm langt knivblad. Denne kniven bør få være med deg ut i naturen! Ordinær pris: 350,- Medlemspris: 300,- Vervepris: 2 medlemmer

Termos

Ståltermos som rommer 0,5 l, med Naturvernforbundets logo. Ordinær pris: 200,- Medlemspris: 160,- Vervepris: 1 medlem

T-skjorter

T-skjorte av økologisk dyrket bomull med motiv av lundefugl. Fås i L størrelse. Ordinær pris: 190,- Medlemspris: 160,- Vervepris: 1 medlem
Svart T-skjorte med Naturvernforbundets logo i fine farger. Fås i XXL/XL/L størrelse. Ordinær pris: 130,- Medlemspris: 100,- Vervepris: 1 medlem

Bøker

Bøker om noen av Norges naturperler og om kampen for å ta vare på dem: «Jostedalsskogen: Vandringar i nasjonalparken» og «Motkraft: Spar Saltfjellet for nye naturinngrep» Ordinær pris: 150,- Medlemspris: 100,- Vervepris: 1 medlem
«Kampen om Gaula» Ordinær pris: 220,- Medlemspris: 150,- Vervepris: 1 medlem

Fuglemater

Fuglemater i metall som enkelt monteres på en stor plastflaske. Materen fylles med frø fra flasken etter hvert som fuglene spiser. Ordinær pris: 100,- Medlemspris: 85,- Vervepris: 1 medlem

Rumpetaske

Praktisk rumpetaske med holder for drikkeflaske og plass til f.eks. matpakke, skismøring og lommebok. Ordinær pris: 190,- Medlemspris: 150,- Vervepris: 1 medlem

Skulderveske

Ordinær pris: 200,- Medlemspris: 150,- Vervepris: 1 medlem

Dyreplakater

«Pattedyr i skog og mark», størrelse 68 x 98 cm. «Livet i havet», størrelse 68 x 98 cm. Ordinær pris: 70,- Medlemspris: 55,- Vervepris: 1 medlem for begge plakater.

Fugleplakater

Fire flotte fugleplakater med våre vanligste fugler. Plakatene måler 45x65 cm. Ordinær pris: 60,- Medlemspris: 45,- Sett med alle fire plakater: Ordinær pris: 190,- Medlemspris: 140,- Vervepris: 1 medlem

Informasjonshefter

Hefter fra Naturvernåret 1996, stadig aktuell og inspirerende lesning: «Å være eller ikke være - om mangfold, miljø og mirakler», «Tareskogen», «Det gode liv i elvelandene», «På barstrøddet stier», «Det mangfoldige fjellet», «Stammen i steinrøysa - om naturarvens betydning for norsk kultur og egenart», «Natur i menneskets fotefar» og «Mellom land og hav». Ordinær pris: 30,- Medlemspris: 20,- Klassesett (20 stk): 200,-

Nytt informasjonshefte!

004: Med rett til å drepe? Ordinær pris: 40,- Medlemspris: 30,- Klassesett (20 stk): 200,-

Fuglesang-CD

Dobbel CD med 197 nordiske fuglearter. Innholdsfortegnelse som gjør det enkelt å finne fram. Ordinær pris: 295,- Medlemspris: 220,- Vervepris: 1 medlem

Postkort

«Truede arter» (pakke m/6 stk, inkl. konvolutter) og «Naturbilder» (pakke m/10 stk, inkl. konvolutter) Ordinær pris: 30,- Medlemspris: 20,-

Vervekupong

FORNAVN: _____ ETTERNAVN: _____
ADRESSE: _____
POSTNUMMER: _____ POSTSTED: _____
FVT. MEDLEMSNUMMER: _____

- VERVEPREMIEMØNSKE**
 Skibag
 Ryggsekk
 Rumpetaske
 Skulderveske
 Kniv
 Termos
 T-skjorte: Lundefugl
 Svart t-skjorte
 Bok: Jostedalsskogen
 Bok: Motkraft
 Bok: Kampen om Gaula
 Fuglesang-CD
 Fuglemater
 Sett med 4 fugleplakater
 2 dyreplakater

FORNAVN: _____ ETTERNAVN: _____
ADRESSE: _____
POSTNUMMER: _____ POSTSTED: _____
TELEFON: _____ FØDSELSDATO: _____
FORNAVN: _____ ETTERNAVN: _____
ADRESSE: _____
POSTNUMMER: _____ POSTSTED: _____
TELEFON: _____ FØDSELSDATO: _____

- Gaveverving (giro sendes til verver)
 Hovedmedlemskap (350 kr/år)
 Student/pensjonistmedlem (175 kr/år)
 Familiemedlemskap (420 kr/år)
 Student/pensjonistfamilie (200 kr/år)
 Gaveverving (giro sendes til verver)
 Hovedmedlemskap (350 kr/år)
 Student/pensjonistmedlem (175 kr/år)
 Familiemedlemskap (420 kr/år)
 Student/pensjonistfamilie (200 kr/år)

SVARSENDING
Avtale nr. 140212/146 Pb

Norges Naturvernforbund
Sentrum
0109 Oslo

Bestillingskupong

FORNAVN: _____ ETTERNAVN: _____
ADRESSE: _____
POSTNUMMER: _____ POSTSTED: _____
EVT. MEDLEMSNUMMER: _____

ANTALL: _____	ARTIKKEL: _____
ANTALL: _____	ARTIKKEL: _____
ANTALL: _____	ARTIKKEL: _____
ANTALL: _____	ARTIKKEL: _____
ANTALL: _____	ARTIKKEL: _____
ANTALL: _____	ARTIKKEL: _____
ANTALL: _____	ARTIKKEL: _____
ANTALL: _____	ARTIKKEL: _____
ANTALL: _____	ARTIKKEL: _____
ANTALL: _____	ARTIKKEL: _____
ANTALL: _____	ARTIKKEL: _____
ANTALL: _____	ARTIKKEL: _____
ANTALL: _____	ARTIKKEL: _____

Ved salg kommer porto i tillegg. Alle varer kan også bestilles på www.naturvern.no/salg

Kan sendes
ufrankert
i Norge.
NNV betaler
porto

SVARSENDING
Avtale nr. 140212/146 Pb

Norges Naturvernforbund
Sentrum
0109 Oslo

verver

nye medlemmer

Ved familiemedlemskap, oppgi fødselsdato og navn for ytterligere familiemedlemmer:

FØDSELSDATO: _____	NAVN: _____
FØDSELSDATO: _____	NAVN: _____
FØDSELSDATO: _____	NAVN: _____
FØDSELSDATO: _____	NAVN: _____

Miljøvern i Naturvernforbundets tid

I år fyller Norges Naturvernforbund 90 år. Vi har sett noen av høydepunktene i historien til Naturvernforbundet, og utviklingen av natur- og miljøvern i Norge.

- 1914 Østlandske Kredsforening for Naturfredning i Norge blir stiftet. Lovene for Landsforeningen for Naturfredning i Norge blir vedtatt. Medlemmene er i kretsforeninger.
- 1916 Foreningen blir landsdekkende med kretsforeninger på Østlandet, i Trøndelag og i Nord-Norge.
- 1918 Vestlandske kretsforening opprettes
- 1920-årene: Kamp mot vannkraftutbygging. Bygdin blir utbygd. Østlandske Kredsforening for Naturfredning i Norge oppnår i 1922 fredningsstatus for 150 mål urskog i Nordmarka.
- 1928 Rogaland naturfredningsforening dannes
- 1936 Nytt navn: Landsforbundet for naturfredning i Norge
- 1936 Kretsforening i Nordland og Agder. Siste årene før krigen har forbundet 1000 medlemmer.
- 1940-45 Kretsforeningene er i dvale eller i oppløsning.
- 1951 Nytt navn: Landsforbundet for naturvern i Norge.
- 1954 Ny naturvernlov åpnet for vern uten spesielle vitenskapelige interesser.
- 1960-årene: Forbundets demokratiske struktur utvikles. Landsforbundet

- for Naturfredning i Norge blir i 1963 omdøpt til Norges Naturvernforbund.
- 1964 Kronprins Harald blir forbundets høye beskytter.
- 1965 Medlemsbladet Norsk Natur starter opp.
- 1967 Naturvernforbundet etablerer ungdomsorganisasjon

«Landsforeningens formaal er at vække og vedlikeholde sansen og interessen hos vort folk for at verne landets natur og at samle arbeidet herfor under en fælles ledelse.»

Fra formålsparagrafen til Landsforeningen for Naturfredning

- 1970-årene: Ny naturvernlov i 1970 – Norges Naturvernforbund blir mer kritiske til myndighetenes natur- og miljøvernarbeid. Forbundet er engasjert i problemstillinger som oljeforurensning, sur nedbør og vassdragsutbygging. De store vassdragsakene er Mardøla og Alta.
- 1972 Olav Gjærevoll blir verdens første miljøvernminister.
- 1973 Boka Energi, miljø og samfunn blir gitt ut første gang.
- 1973 Gjende og Sjøavassdraget vernes

- 1974 Aksjon mot Atomkraft
- 1975 Aksjoner mot sur nedbør
- 1976 33 000 medlemmer
- 1977 Norges fiskerisone utvides
- 1978 Folkeaksjonen mot utbygging av Alta-Kautokeino-vassdraget stiftes.
- 1979 Hardangervidda vernes
- 1981 Store sivil ulydighets-aksjoner mot utbygging av Alta-Kautokeino-vassdraget. Dalende medlemstall.
- 1983 23 000 medlemmer
- 1985 Lokallaget i Østfold graver sammen med Natur og Ungdom opp gifttønner hos Unger i Fredrikstad.
- 1986 Internasjonal miljøtrend. Tsjernobyl-ulykken.
- 1987 Brundtlandkommisjonens rapport. Naturvernforbundet deltar i arbeidet.
- 1989 Norsk Natur slår seg sammen med Miljømagasinet og kommer nå ut under navnet Natur & miljø. Natur & miljø Bulletin starter opp.
- 1991 Over 40 000 voksne medlemmer

- 1992 Rio-konferansen
- 1997 Fellesaksjonen mot gasskraftverk blir stiftet. Kollektivalliansen blir stiftet.
- 1999 Etableringen av Regionfelt Østlandet blir vedtatt i Stortinget. Lokallaget i Hedmark deltar aktivt i aksjonen Stopp Regionfelt Østlandet.
- I dag 17 500 medlemmer. I overkant av 100 aktive lokallag, samt lag i alle landets fylker. Landsmøtet i 2003 utpekte følgende satsningsområder: vern av villmark og vassdragsnaturen, bærekraftig forvaltning av fiskeressurser og utfordringene i marint miljø, reduksjon av klimagassutslippene, samt opprydding i og utfasing av miljøgifter.
- 90-års jubileet markeres ved en rekke arrangementer rundt om i landet, deriblant en mottagelse i Oslo 13. oktober.

Ledere:

Anders Hagen (1963–68)
 Odd Lohne (1969–71)
 Ragnhild Sundby (1972–77)
 Hans J. Engan (1978–80)
 Per Olav Tveita (1981–82)
 Ragnhild Sundby (1982–83)
 Honoria Hamre (1983–87)
 Erik Solheim (1988–89)
 Eirik Wærner (1989)
 Ragnar Vik (1989–91)
 Arild Ådnem (1991–93)
 Stein Malkenes (1993–95)
 Heidi Sørensen (1995–1998)
 Erik Solheim (1998–)

Generalsekretærer:

Magne Midttun (1963–78)
 Per Flatberg (1978–80)
 Thorbjørn Paule (1980–87)
 Rolf Sørli (1987)
 Thor Midteng (1987–88)
 Jørn Siljeholm (1988–90)
 Dag Hareide (1990–95)
 Helene Bank (fung. 1994)
 Terje Kronen (1996–1998)
 Kåre Olerud (fung. 1998–1999)
 Jørund Ubøe Soma (1999–2002)
 Tore Killingland (2002–)

Foto: Arne Eriksen

Per Flatberg har opplevd både seiere og nederlag i miljøvernkampe. Til høyre kan han glad holder pressekonsferanse på Skogn stasjon sammen med Lars Haltbrekken, til venstre og Per Aunet, til høyre.

Ny seier for miljøveteran: – Spikeren i kista for Skogn-kraft

I skyggen av venteskuret på Skogn stasjon sitter tre miljøvernere og gliser fornøyd. En av dem er oppviglerdømte Per Flatberg som feirer nok en miljøseier i sin 40 år lange miljøvernkarriere.

AV AUDUN GARBERG

Skogn stasjon 6. august. Per Flatberg, Lars Haltbrekken og Per Aunet har samlet midtnorsk media for å kommentere regjeringens én times gamle stortingsmelding om gasskraftteknologi i Norge. Der vender regjeringen tomme ned for subsidiert av en gassrørledning til 1,5 milliarder kroner i Trondheimsfjorden.

– Vi tror dette er spikeren i kista for planene om gasskraftverk på Skogn, sier Flatberg. Til behørig å markere seieren har han gått til innkjøp av en kurv jordbær.
– Vi feirer litt i dag, sier Flatberg med et bredt glis.

Pågangsmot

Selv etter 40 år som aktiv natur- og miljøvern har Per Flatberg pågangsmot i solide doser. Det startet tidlig i 60-årene. Flatberg vokste opp i Haltdalen i Sør-Trøndelag, og planene om å demme ned Nea vassdraget i nabodalen utløste engasjementet. Deretter bar det videre til nye vassdragskamper i Aurlandsdalen og Mardøla.

– Oppvekstmiljøet var jo årsaken. Jeg vokste opp på gård og var mye på fjellet der jeg lærte meg å bruke og være glad i naturen.

Gaula største seier

Selv om både Aurlandsdalen, Mardøla og Nea gikk tapt, kan Flatberg se tilbake på fem omfattende runder med vern av vassdrag. Varig vern av barndomselva Gaula i Sør-Trøndelag i 1985 ble den største seieren for Flatberg, men ikke den siste.

– Verneplan fire var et eksempel på at man kan nå frem selv om det ser aldri så svart ut. Breheimen-Stryn kom med i verneplanen selv om ingen andre enn oss hadde foreslått det.

Første verneplan for vassdrag kom i 1973, tre år etter aksjonene mot utbygging av Mardøla i Møre og Romsdal. Og rett før sommeren i år la regjeringen frem sitt forslag om å utvide verneplan fire med i alt 52 nye vassdrag. Nå kommer siste slag til å stå om Vefsna-vassdraget. Regjeringen lover å komme med forslag om vern, men holder døren åpen for mindre utbygginger i vassdraget.

– Jeg tror vi kan sette en strek der. Til gjengjeld kommer nye troll opp av elva. Småkraftverk i vassdrag kan bli et mareritt for Naturvernforbundet.

Knallhardt arbeidspress

I 1980 sa Flatberg opp jobben som generalsekretær i Naturvernforbundet etter to

år med knallhardt arbeidspress.

– Jeg har aldri jobbet så mye, sier han selv. Likevel var arbeidspress langt fra eneste grunn til at Flatberg sendte sin oppsigelse.

– Det ville vært håpløst å være generalsekretær i forbundet og samtidig slåss for Alta med sivil ulydighet.

Dermed ble Flatberg informasjonssjef for Folkeaksjonen mot utbygging av Alta/Kautokeino-vassdraget og hyppig gjest i arresten. Første runde var den store demonstrasjonen i januar 1981. Flatberg satt i en lavvo bygd av is sammen med Sigmund Kvaløy Setereng og samiske venner. Utpå ettermiddagen klarte en politimann å bore seg gjennom den tykke stålisen og dukket inn i lavvoen i en sky av snø og ispartikler.

– Da bød Sigmund politimannen på krumkaker han hadde hengende i et spann inne i lavvoen. Jeg har aldri sett en så forvirret utøver av ordensmakten, forteller Flatberg.

Uglesett

Striden var likevel beintøff. I tiden etterpå var det labert med motivasjonen.

– Jeg følte meg litt uglesett, også i Naturvernforbundet. Mange mente vi hadde kjørt for hardt i Alta-saken.

– Hva synes du selv i ettertid?

– Jeg er overbevist om at det var korrekt å få til rettssak mot staten. For det andre – med hensyn til de samiske spørsmålene – kunne vi ikke sitte stille og se på det som skjedde. Det var et overgrep.

Ga bort lenken

Selv om Flatberg har rukket å bli pensjonist, legger han stor vekt på samarbeidet med Natur og Ungdom. På ungdomsorganisasjonens 25-års jubileum fikk de kjettingen fra Alta-aksjonene i gave fra veteranen. Likevel utelukker ikke oppviglerdømte Flatberg at han selv vil trenge lenken en gang i fremtiden.

– Sivil ulydighet er siste utvei, men jeg kan ikke utelukke at jeg kommer opp i en situasjon hvor det er riktig. Lokalt kan det for eksempel være mot en veiutbygging. Utbyggingen av Forsvarets regionfelt på Østlandet er også en sak hvor jeg synes det har vært riktig med sivil ulydighet.

Stuerent miljøvern

Tross kontroversielle metoder har miljøvern etter hvert blitt stuerent.

– I den første tiden var det utrolig mye aggressivitet hos politikere og andre, sier Flatberg og forteller at han nesten ble kastet ned trappa på Stortinget av Arbeider-

partiets industripolitiker Axel Fossen som bestemt mente han ikke hadde noe der å gjøre.

I dag møtes miljøvernere med en viss respekt hos både politikere og media. At stemningen blant menigmann i Nord-Trøndelag likevel kan være delt, illustrerer Per Flatberg ved å fortelle om to som ble overhørt på samvirkelaget. Førstemann slår fast at «Han Flatberg gjør jo en god jobb», hvorpå andremann kjapt og konsist repliserer: «han sku' ha vært skottin».

– I fylket vårt er jeg nok en av de mer kontroversielle, men man må ikke la personangrep gå innpå seg.

– Det er vel ikke så enkelt?

– Det er kanskje enda vanskeligere for familien. En skrev at han ville sette fyr på huset mitt. Det er jo ikke hyggelig når man selv er ute og reiser.

Lokal organisering

Tross større anerkjennelse har arbeidsmetodene til miljøbevegelsen ifølge Flatberg ikke endret seg stort siden 60-tallet.

– Fundamentet er organisering og jobbing lokalt, kombinert med rimelig med ressurser sentralt.

En viss endring har imidlertid fremveksten av et statlig og fylkeskommunalt miljøbyråkrati sørget for.

– Mange av våre folk har havnet der. Noen er livredde for å bli assosiert med oss og er ikke engang medlemmer lenger.

– Hvordan kan Naturvernforbundet bli mer slagkraftig og få flere medlemmer?

– Det er generelt vanskelig å få folk til å drive frivillig arbeid, men jeg tror nok vi kan stabilisere oss på et høyere medlems-tall enn vi har i dag, og med flere aktive lag. Vi har opplagt prioritert for lavt å få tak i nye medlemmer. Vi må nok også bli flinkere til å få inn mer naturglede som en motvekt til møtevirksomheten, sier Flatberg.

– Så lenge helse holder

– Hvordan holder du selv engasjementet oppe?

– Jeg synes det er verdifullt å være så heldig å få jobbe med dette. Jeg er pensjonist, så jeg har tid også. Derfor vil jeg være med så lenge helse holder. Det bli opplagt mye å henge fingrene i.

Flatberg lister opp: vern av naturområder, rovdyr, arealkonflikter, samferdsel, motorisert ferdsel i utmark, forurensning og miljøgifter. Mot gasskraftverket på Skogn tror han imidlertid miljøbevegelsen har vunnet det siste og avgjørende slaget. ■

Slik blir framtidens vassdragskamp:

– Politikerne blir til «miljøverstingene»

Etter kampen om Beiar-vassdraget har Statkraft endret strategi. Den nye taktikken er full åpenhet.

AV TONE MIKALSEN

– Statkrafts nye strategi for vannkraftutbygging fører til at politikere blir «miljøverstingene», ikke utbyggeren, sier lokalpolitiker i Hemnes kommune, Frode Solbakken.

Hemnes er en av fire kommuner i Nordland vassdraget Vefsna renner igjennom. Vassdraget er ikke med i regjeringens forslag til suppleringsplan for vassdrag. Regjeringen har varslet at den vil gå

inn for vern, men holder døren åpen for et kompromiss med utbyggerne. Dersom Stortinget sier ja til full utbygging kan 19 millioner kroner trille inn i Hemnes kommunekasse årlig.

– Ny strategi

Statkraft har etter at slaget om Beiar-elva ble tapt, lagt en helt ny strategi for å få gjennomført nye kraftprosjekter, ifølge lokalpolitiker Frode Solbakken (V). Han sier at tidligere var den normale framgangsmåten at utbyggerne la fram en så omfattende plan for utbygging, at de ikke en gang selv trodde på den.

– Så, gjennom en støyende offentlig

prosess, ble utbyggingen gradvis skåret ned til et realistisk nivå. Slik kunne alle i ettertid være fornøyd med det endelige resultatet. Naturvernerne kunne si «uten oss hadde resultatet blitt mye verre», og utbyggerne kunne konstatere at resultatet ble som forventet, sier Solbakken.

Får med seg lokale krefter

Etter at daværende statsminister Jens Stoltenberg stanset utbyggingen av Beiar, forsto utbyggerne at perioden med tilbudspolitikken var over.

– Nå satser de på å få lokale krefter med på laget slik at lokale politikere og utbygere legger fram en samlet pakke til politisk behandling i Stortinget. Ordførernes motiv er å fylle bunnskrapte kommunekasser med velklingende millioner. Dermed vil det se ut som at det ikke er Statkraft som vil ha utbygging, men politikere, sier Solbakken.

– Ikke miljøvennlig

Jan Olav Nybo i Samarbeidsrådet for Naturvernsaker er enig i at Statkraft har endret taktikk ved å skaffe seg støtte for prosjektene sine lokalt.

– De forlater de gamle og svært naturødeleggende prosjektene med store magasiner og nesten tørrlagte elver. Jeg vil likevel ikke kalle prosjektene, for eksempel det som nå blir utviklet i Vefsna, for miljøvennlige. Her har vi allerede et av Norges største magasiner, Røssåga, og vann skal overføres fra Vefsna og over til Røssåga. Statkraft er derfor heldige fordi de slipper å bygge nye magasiner, men kan føre vann over til et eksisterende magasin. Vi får likevel store negative konsekvenser i Vefsna med redusert vassføring, dårligere oppvandrings-, gyte- og oppvekstvilkår for laks, sier Nybo.

Statkraft avviser påstanden

Tormod Schei i Statkraft avviser påstandene om strategiendring.

– Det fungerer ikke slik Frode Solbakken påstår. Vi kjører full åpenhet. Vi ser om det er muligheter til å utvikle vannkraften og tar diskusjonen med politikere, berørte grunneiere, miljøforvaltere, forskere og naturvernere for å finne akseptable løsninger som tar miljøhensyn. Vi presser ikke fram utbygging. Vår oppgave er å tilby landet de beste løsningene for å skaffe mer ren energi. Samfunnet rundt oss avgjør om de mulighetene vi peker på er akseptable, sier Schei. ■

Her er forbundets foss

Høy og majestetisk ligger den der, Nord-Europas høyeste, urørte fossefall. Vettisfossen i Årdal er kronjuvelen i norsk fossenatur. Men hvem eier fallrettighetene? Jo, Naturvernforbundet og Turistforeningen!

AV KRISTIAN S. AAS

– Det er jo egentlig Vettisfossen som er nasjonalfossen, da. Selv om Nitimen kåret et stryk oppe i Målselv til nasjonalfoss, var det vi som vant blant de ordentlige fossene, forteller en ikke helt upartisk Frank Eldegard. Han arbeider for Årdal Arrangement, som skal promotere fossen for turister.

Kjøpte for å verne

den daværende Vestlandske kretsforening for naturfredning skjønte at våre store fosser var truet av utbygging, startet de en innsamlingskampanje. Målet var å kjøpe opp fallrettighetene til Vettisfossen for å sikre denne mot utbygging. Ifølge Vestlandske Naturvernforenings historieskrift «Stå vakt om naturen» fra 1968 tok det en del tid å samle inn den nødvendige sum, 15 000 kroner. Det ble blant annet organisert et opprop i Aftenposten, som man samlet inn 40 kroner på. I 1923 gikk grunneieren med på et evigvarende servitut til Naturvernforeningen og Turistforeningen, og i 1924 ble fossen vernet mot all utbygging ved kongelig resolusjon.

Majestetisk dalføre

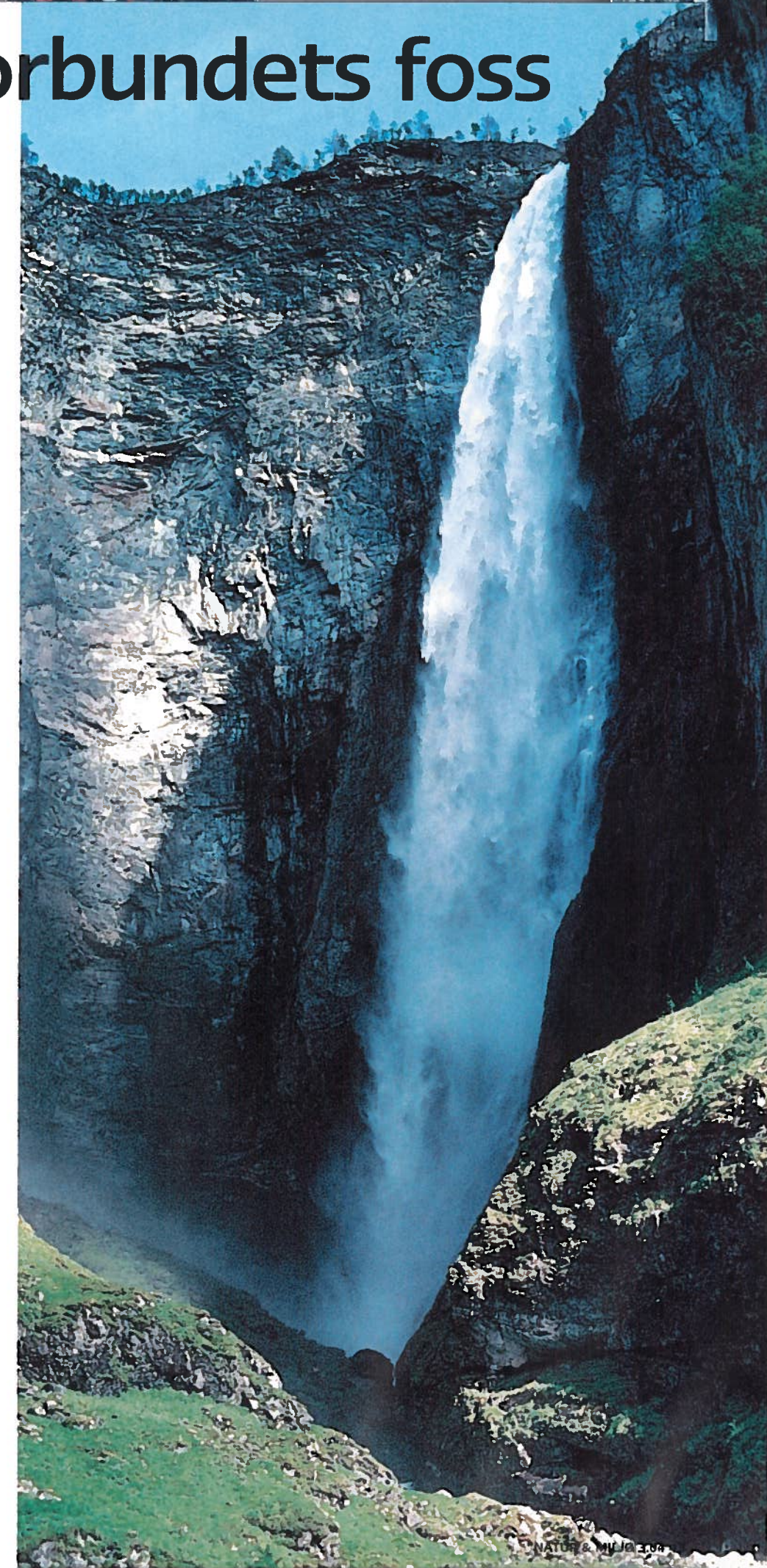
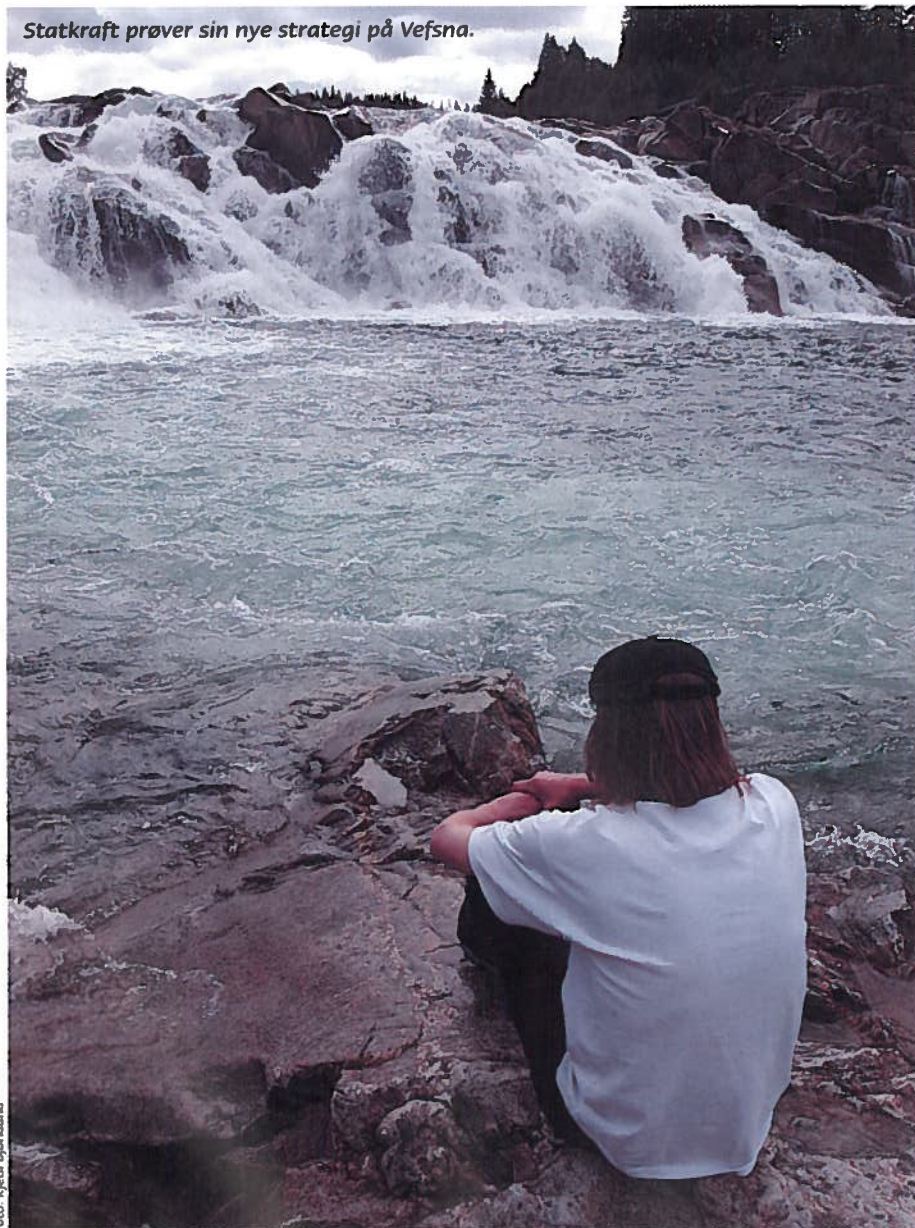
Fossen ligger innerst i Utladalen, også kalt «Norges Grand Canyon». Nærmeste bilvei er en og en halv times gange unna, og flere fosser kaster seg nedover sidene i den umåtelig trange vestlandsdalen. Dalen blir stadig et større turistmål, og Petter Løvdal arbeider for at flere skal komme dit. Blant annet driver han skjøtsel og slått i dalen for å ivareta kulturlandskapet, og legger til rette for turer innover dalen på vinterstid.

– Slekta mi kommer fra Avdal i Utladalen, og vi ønsker at flest mulig skal få se denne perla. Utladalen og Vettisfossen er noe av den mest majestetiske naturen som finnes, og vernet har vært viktig for å ta vare på det. At den ble vernet så tidlig, viser at myndighetene og organisasjonene har vært veldig oppmerksomme på fossen, sier Løvdal, som kan fortelle at fossen har blitt brukt til tømmerfløting.

– Den var viktig for næringsutviklingen i Årdal i gammel tid, og jeg håper den fortsatt kan være det, som turistmål, sier Løvdal. ■

Fallrettighetene til Vettisfossen eies av Naturvernforbundet og Turistforeningen.

Statkraft prøver sin nye strategi på Vefsna.

Hvor blir det av kvinnene?

I Norges Naturvernforbunds (NNV) 90 år lange historie finner vi bare tre kvinnelige ledere. – NNV store utfordring framover blir å fange kvinnene, sier stortingsrepresentant og tidligere leder Heidi Sørensen.

Tegning: Ketill Berger

AV TONE MIKALSEN

Sørensen som sitter i samferdselskomiteen for SV synes det er et paradoks at Naturvernforbundet er så mannsdominert når damer generelt sett er mer opptatt av miljøvern enn menn. Men det er liten tvil om at såkalte «mannsdominerte» områder som energi og klassisk naturvern, alltid har hatt mye armslag i NNV.

– På 80 tallet kom jo det moderne miljøvernet med kvinneledede områder som miljøgifter, forbruk og mat. NNVs store utfordring framover blir å fange den store gruppen av høyt utdannede kvinner som er opptatt av miljøvern. Framtiden i våre hender (FIVH) er NNVs konkurrent her, men kvinner trenger en organisasjon som favner bredere enn FIVH, sier Sørensen.

Hun tror at saker som for eksempel kollektivtrafikk og luftforurensning er vinnere på kvinnesiden i årene som kommer.

Leder = energi

Heidi Sørensen tiltrådte som leder 25 år gammel og ledet Naturvernforbundet fra 1995–98.

– Er det vanskelig for kvinner å bli leder i en så mannsdominert organisasjon som NNV?

– Det er aldri lett noen steder der det er flertall av menn og NNV er i så måte ikke noe unntak. Men jeg hadde energi som fagområde, sier hun.

Biologen Honoria Hamre er en annen kvinne som har ikledd seg ledervetet. Det skjedde perioden 1983–86. Også hun var tungt inne på energisiden, nærmere bestemt vassdragsvern.

Tidsklemma

Hamre forklarer de få kvinnelige lederne med tidsklemma.

– Kvinner klarer ikke å sette av all tiden et ledervet medfører. Jeg var lærer, i tillegg hadde jeg barn og hjem å ta meg av. Da jeg gikk av som leder etter tre år var jeg skikkelig sliten. NNV hadde ikke økonomi til å kjøpe meg fri fra lærerjobben den gang, forteller Hamre.

Men hun er optimistisk med tanke på flere kvinnelige lederskikkelser i NNV i framtida.

– Det gleder meg å se at Natur og Ungdom har mange dyktige kvinner. I tillegg må Naturvernforbundet bli flinkere til å støtte opp om kvinner i arbeidsgrupper som gjør det bra, sier Hamre.

Sundby først

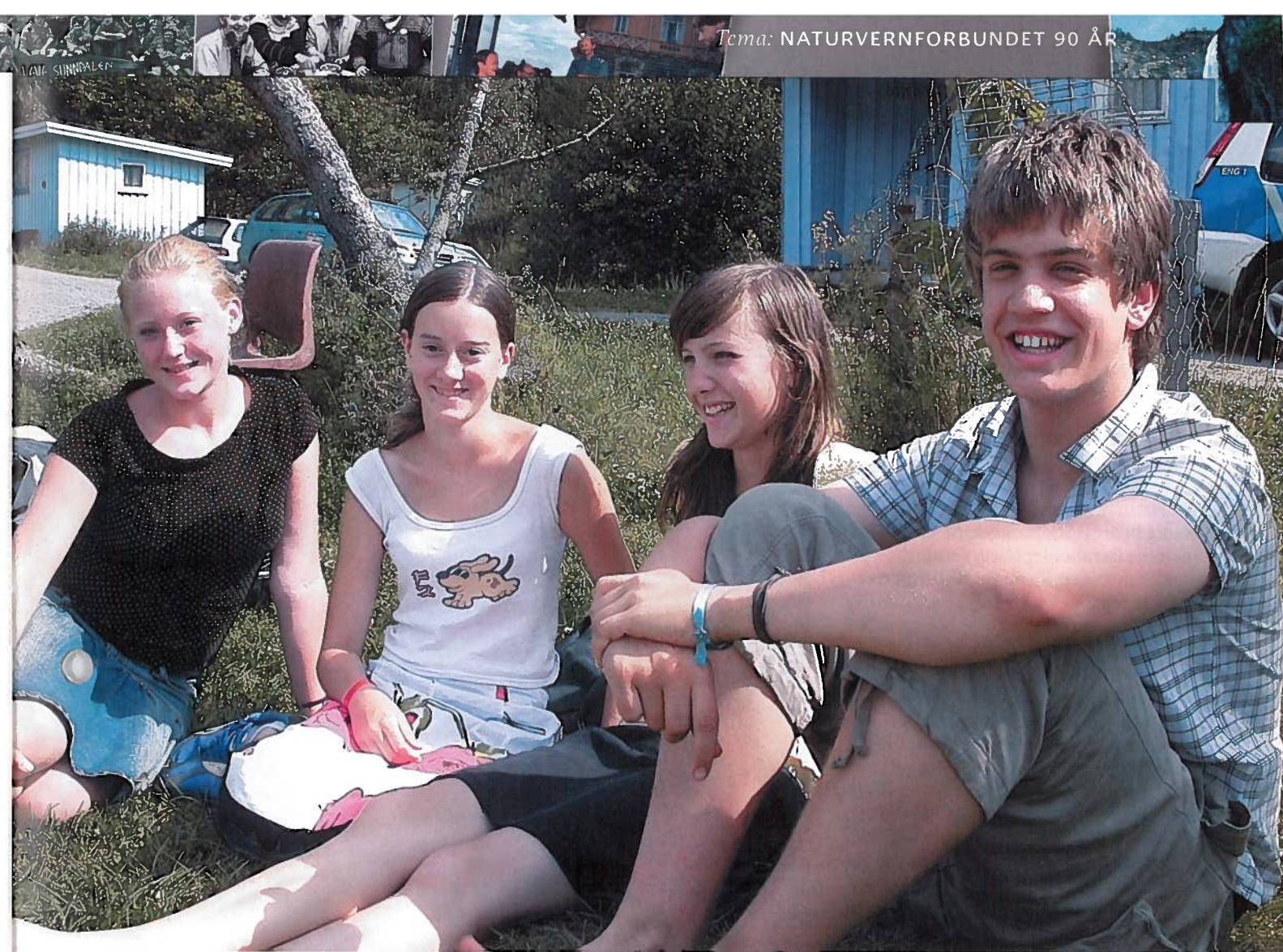
Den aller første kvinnelige lederen var Ragnhild Sundby. Hun leder NNV i periodene 1972–73, 1975–77 og 1982–83. Sundby ble utnevnt til æresmedlem i Naturvernforbundet i 1984. ■

Heidi Sørensen.

Honoria Hamre.

NU-aktivistene Tora Throndsen Gjestvang, Maja Ljungstrøm, Mari Mosand og Arne Andreas Opheim tilbyr Naturvernforbundet hjelp til å fornye seg.

– Forbundet må fornye seg

○vis dagens medlemmer av Natur og Ungdom (NU) skal drive Naturvernforbundet fremover de neste 90 årene, må forbundet fornye seg. De tilbyr hjelp med hvordan det skal skje.

AV KRISTIAN S. AAS

– NU og Naturvernforbundet er jo ikke enige om alt, men det tror jeg ikke vi skal være heller. Jeg er glad for at Naturvernforbundet eksisterer og fungerer, sier Tora Throndsen Gjestvang fra Hamar. Sammen med Maja Ljungstrøm, Mari Mosand og Arne Andreas Opheim sitter hun på plenen ved telteiren på Natur og Ungdoms sommerleir, og diskuterer hvordan man skal holde det beste skoleforedraget. Natur og Ungdom samlet nærmere 150 miljøengasjerte ungdommer på sin sommerleir. Organisasjonen er selvstyrt og selvstendig, og selv om den er Naturvernforbundets ungdomsorganisasjon er det

ikke selvsagt at engasjementet videreføres i Naturvernforbundet når medlemmene passerer «pensjonistalderen» på 25 år.

Vil hjelpe forbundet

Natur og Ungdom har blitt beskrevet som «kanskje landets viktigste ungdomsorganisasjon» av Dagbladet, og leder Ane Hansdatter Kismul ble utropt til norsk organisasjonslivs nest mest mektige person under 30 år. De aktive medlemmene blir tilbudt bred kursing og opplæring, og har et imponerende kunnskapsnivå, både når det gjelder miljøvern, organisering og profilering.

– Naturvernforbundet er ikke så veldig synlige, sier Mari Mosand fra Rauland. Hun mener voksenorganisasjonen må tørre å vise seg fram mer.

– Undersøkelser viser jo at Natur og Ungdom er den miljøorganisasjonen flest folk har hørt om. Kanskje vi kunne ha lært litt fag av Naturvernforbundet, og hjulpet de med å fornye seg litt? De

trenger det, og jeg tror de vil gjøre det også, sier Gjestvang.

Fortsetter med miljø

Ungdommene samarbeider med Naturvernforbundet på en rekke saker.

– Vi har et slags samarbeid gjennom Goliat-alliansen, som jobber mot oljeutvinning i nord. I tillegg samarbeidet vi under oljekonferansen, forteller Gjestvang.

– Og så var det jo en fra Naturvernforbundet her og snakket om samferdsel, skyter Arne Andreas Opheim inn.

Han vil fortsette å arbeide med miljøvern når han blir «pensjonert» fra NU.

– Men jeg vil ikke nødvendigvis fortsette i Naturvernforbundet, sier Opheim.

– Hvem vet? Mye kan ha forandret seg innen da, mener Maja Ljungstrøm.

– Ja, kanskje vi ikke trenger miljøorganisasjoner i det hele tatt? Kanskje verden har blitt helt ren da, smiler Opheim lurt. ■

Derfor er vi i Naturvernforbundet!

Line Andersen, sentralstyremedlem og aktiv i Naturvernforbundet i Oslo og Akershus

– Jeg ble inspirert av og kjent med Norges Naturvernforbund på 90-tallet. Dette er den demokratiske miljøorganisasjonen som engasjerer flest i Norge, sier Line Andersen.
– Lokallagene peker seg ut, de har mange saker. Sentralt kunne forbundet vært spissere.

Tone Skau Jonassen, representant for Telemark i landsstyret, styremedlem i fylkesstyret i Telemark

– Norge Naturvernforbund var et naturlig valg for meg, sier Tone Skau Jonassen.
– Jeg bodde i Porsgrunn da jeg ble aktiv i forbundet. Der hadde de et aktivt lokallag og fylkeslag. Jeg er biolog og mener det er viktig at Naturvernforbundet bygger arbeidet sitt på faglig dokumentasjon.

- Lykke til med de neste nitti!

Naturvernforbundet har vært en premissleverandør i miljøkampen i nitti år. Det har ikke minst miljøvernministrene fått merke. Her ønsker fire tidligere miljøvernministre lykke til med de neste nitti år!

Av KRISTIAN S. AAS

De er fire personer som virkelig har merket Naturvernforbundets press for å få en stadig bedre miljøpolitikk. Miljøvernministrene fremholder Naturvernforbundet som en dyktig og flink samarbeidspartner, et nødvendig korrektiv og en uvurderlig kunnskapsbank.

Det dramatiske døgnet

Det kan være dramatisk å være miljøvernminister, særlig når hendelser som omdefinierer hele miljødebatten faller sammen med et regjeringsskifte. Den 26. april 1986 går en reaktor ved atomkraftverket i Tsjernobyl i det nåværende Ukraina i lufta. Den 28. april blir ulykken kjent gjennom media. 29. april går regjeringen Willoch og miljøvernminister Surlien av, etter å ha blitt felt på et kabinettsspørsmål om bensinavgifter. 9. mai tiltrer den nye miljøvernministeren, Sissel Rønbeck fra Arbeiderpartiet.

- Tsjernobyl-ulykken ble en vekker for miljødebatten i Norge. Det var en tragisk ulykke med store konsekvenser, men jeg tror den bidro til økningen i miljøengasjementet som vi så mot slutten av åttitallet, sier Rønbeck. Norge var et av de landene som ble hardest rammet av radioaktivt nedfall, og ettervirkningene sliter vi fortsatt med.

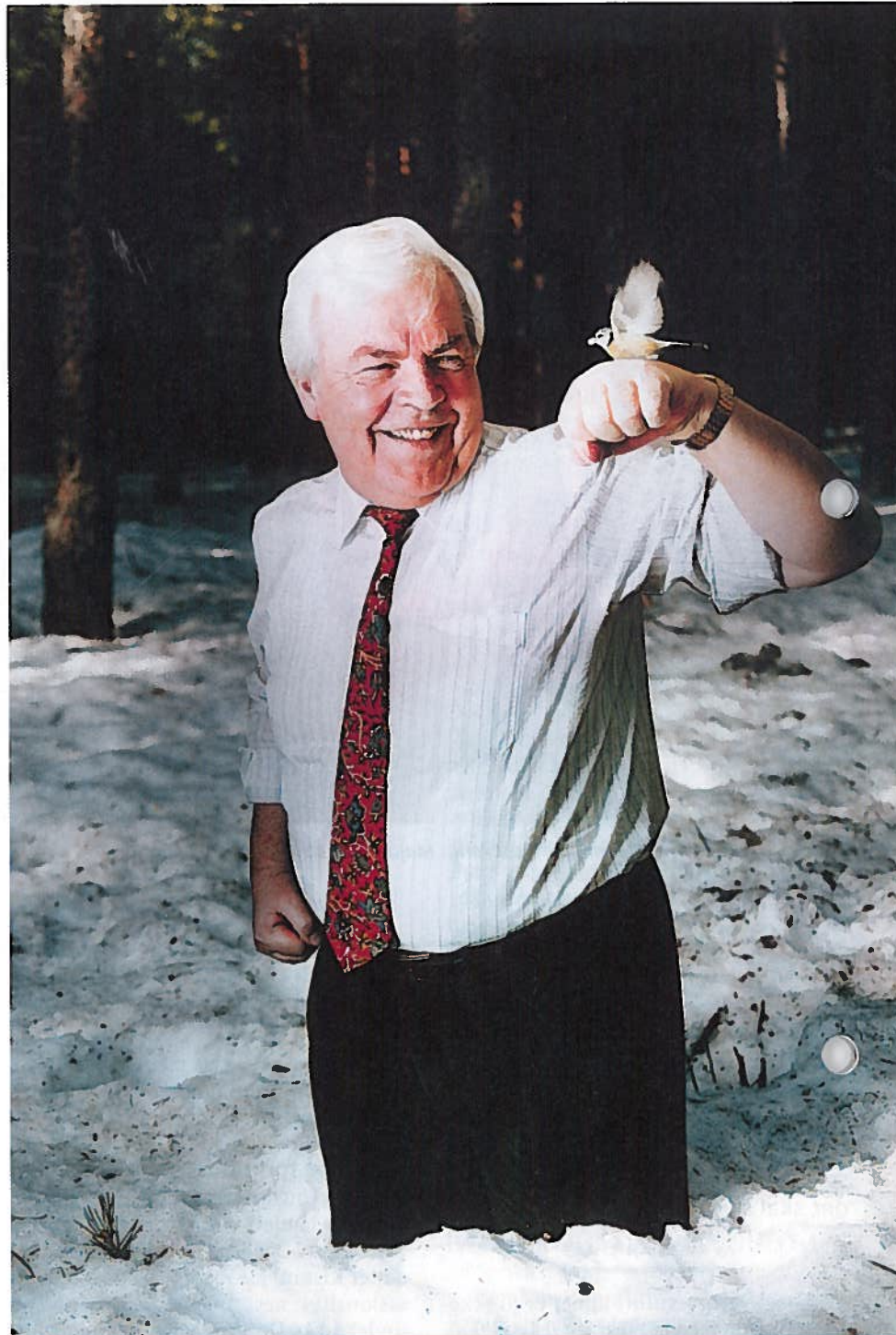
Også den avtroppende ministeren, Raket Surlien fra Senterpartiet, opplevde situasjonen som svært dramatisk.

- Men jeg tror situasjonen ble håndtert så bra som den kunne bli. Den viste hvor maktesløse vi er overfor internasjonal forurensning, sier Surlien.

Hun synes hun hadde et godt samarbeid med Naturvernforbundet mellom 1983 og 1986. Surlien var ansvarlig for Samlet plan for vassdrag, og påpeker at det allerede i hennes tid ble lagt fram forslag om at Vefsna skulle vernes.

- Jeg støtter fullt ut vern av Vefsna i dag, slik jeg også støttet vern av Altavassdraget i sin tid. Ellers er jeg veldig stolt over måten vi fikk opprettet markagrensa i Oslo på, selv om Naturvernforbundet var litt kritiske til metodene, sier Surlien.

Hun mener at Naturvernforbundet først og fremst trenger flere medlemmer og mer gjennomslagskraft.

Thorbjørn Berntsen (Ap), Miljøvernminister 1990-1997: - Jeg gratulerer med 90-årsdagen, men for Naturvernforbundet er dette bare en stasjon på veien videre. Jeg håper dere vil fortsette å være en oppegående miljøorganisasjon i fremtiden.

- Vær en utålmodig pådriver!

I årene etter Tsjernobyl-ulykken økte miljøengasjementet drastisk. Naturvernforbundet fikk stadig flere aktive, og hos Natur og Ungdom økte medlemstallet så drastisk at de ikke klarte å registrere alle innmeldingene. Natur- og miljøvern ble en av de heteste politiske sakene i Norge.

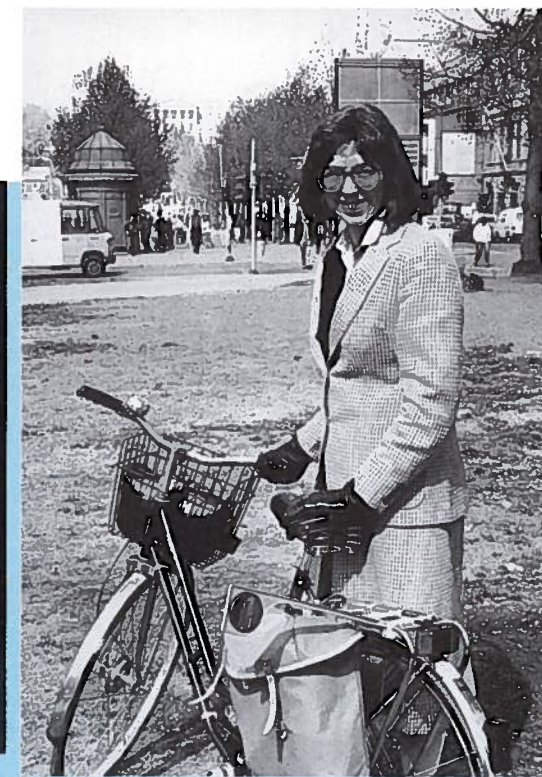
- I tillegg kom internasjonale forhold

sterkere frem, med fokus på sur nedbør, skogdød, ørkenspredning og, etter hvert, klima. Organisasjonene ble sterkere, og nye grupper som Bellona vokste frem. Det var ganske stille rundt miljøspørsmål da jeg begynte, men det endret seg fort, forteller Rønbeck.

Hun er mest stolt over å ha fått gjennomført miljøpakkene for belastede

Børge Brende (H), Miljøvernminister 2001-2004: - Det er en sprek og livskraftig 90-åring som kan feire seg selv med god samvittighet. Jeg ønsker lykke til med de neste 90!

Raket Surlien (Sp), Miljøvernminister 1983-1986: - Jeg vil ønske lykke til videre. Vi trenger Naturvernforbundet, og dere må ikke gi dere. Kjemp videre på alle fronter, spesielt i vassdragssaken!

Sissel Rønbeck (Ap), Miljøvernminister 1986-1989: - Hold frem som dere stevner! De som har blitt 90 år, har vist at de har utholdenhet. Fortsett med det!

byområder, og for vedtaket og gjennomføringen av Montrealprotokollen, som har redusert utslippene av gasser som bryter ned ozonlaget. Fremover håper hun at Naturvernforbundet vil arbeide for at miljøsaken skal ha sterk, folkelig forankring.

- Der har Naturvernforbundet en kjempjobb. Dere må være en utålmodig pådriv-

er, som kjemper for oppslutning rundt viktige miljøtiltak, sier Rønbeck.

- Snu energidebatten!

Norges lengstsittende miljøvernminister gjennom tidene, Thorbjørn Berntsen, har også mange oppfordringer til Naturvernforbundet.

- Dere må fortsette å være synlige,

aktive og kritiske, og kritikken må være basert på solid kunnskap. Det er da den har gjennomslagskraft, sier Berntsen, som ønsker at Naturvernforbundet skal presse på for utvikling av bedre teknologi for å forhindre utslipp.

- Nå som vi nærmest er krigsprofitorer i Norge, og tjener masse penger på at oljepriisen går opp på grunn av situasjonen i Midtøsten, bør vi bruke denne ekstraintekta til å utvikle teknologi på rensing og forhindring av utslipp. Vi må ta klimaspørsmålet alvorlig. Vi kan ikke forlange så mye dokumentasjon rundt klimaproblemene at toget går før vi har fått opp øya. Det kan ikke være nødvendig å ødelegge alt før vi skjønner at noe er gællil, mener Berntsen.

En av tingene han husker best var konflikten rundt spesialavfallsgraving på Hjerkin.

- Aller best husker jeg Natur og Ungdom. De sto jo utenfor kontoret mitt en hel vinter og holdt vakt, så jeg måtte jo be dem inn på kaffe nå og da. De frøs jo, vet du, humrer Berntsen.

Berntsen hadde en del runder med Naturvernforbundet med saklig uenighet, men det var også mange prosjekter der de var enige.

- Det var et konstruktivt og bra samarbeid på mange viktige saker som ble gjennomført mens jeg satt. Avfallssortering, verneplan IV for vassdrag og stortingsmeldingen om nye nasjonalparker og verneområder er tre av sakene, sier Berntsen.

I dag mener han det er viktig å snu fokuset i energidebatten.

- Vi må fokusere på forbrukssiden, og få til gode systemer for strømsparing. Jeg er skeptisk til alle disse vindmøllene og sånt som de snakker om nå. Hele debatten dreier seg om hvordan vi skal få produsert mer energi, mens det viktige er hvordan vi skal forbruke mindre, mener Berntsen.

- Ta delseirene!

Børge Brende var også en markant miljøvernminister. Han er i dag nærings- og handelsminister, og ønsker å trekke med seg miljøtankegangen inn i sitt nye departement.

- Som miljøvernminister tok jeg til orde for «næringsliv og miljø, hånd i hånd», og jeg nøler ikke med å ta til orde for det samme som næringsminister, sier Brende.

Han følte også at samarbeidet med Naturvernforbundet var saklig, konstruktivt og nært.

- En stor fordel med et uavhengig kunnskapsmiljø som Naturvernforbundet er at det hjelper statsråden med å stille de nødvendige kontrollspørsmålene, sier Brende.

Han oppfordrer likevel Naturvernforbundet til å ta de delseirene man oppnår.

- Ikke la det ideelle bli det godes fiende. Av og til kan det hende man når lenger om man greier å finne løsningene som forener ulike hensyn, sier Brende. ■

Reidun Aune til minne

En sjokkoverskrift i Adresseavisen 13. august kunne fortelle at Reidun Aune er død etter å ha blitt skadet på vei hjem fra en tur i byen.

Det er ikke lenge siden jeg traff henne i Trondheim i full fart med rullatoren, sine 89 år til tross. Som alltid var hun levende opptatt av miljøvern, fra lokale saker i Trondheim til vassdragsvern og gasskraftverk, til de store globale utfordringene.

Jeg lovte henne et skikkelig referat fra Vefsnatreffet, men det skulle ikke bli mulighet for det.

Brått ble hun revet bort, og vi sitter igjen med minnene.

Hun var det Adresseavisen i sine minneord kaller et «multi-menneske», multikunstner og multikulturell, et utrolig allsidig menneske med et utall aktiviteter, og en velkjent skikkelse i Trondheim

Mange husker henne også fra fredsarbeidet og arbeidet for en mer rettferdig verden, fra store fredsmarsjer til møter i store og små forsamlinger.

Jeg ble for alvor kjent med Reidun Aune gjennom Altasaken. Det var først og fremst de samiske spørsmål og solidaritet med det samiske folk som var årsaken til hennes sterke engasjement. Hun skjønte fort at Altasaken også var mye mer enn samesak, og hun kjempet mot kraftutbyggingen med all sin stahet.

Høsten 1981 gikk jeg sammen med henne på en av mine

nattlige turer fra Alta og til anleggsområdet, med lenkene i ryggsekken for å komme til bulldosserne og gravemaskinene - i et desperat forsøk på å stoppe arbeidene.

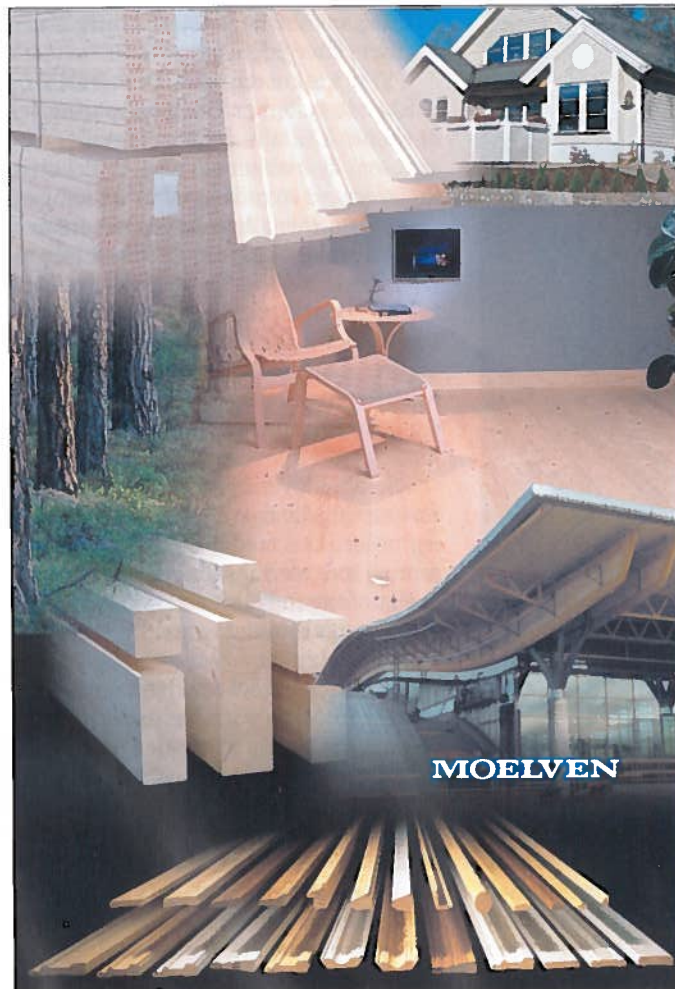
Hun var ikke noen ungdom da heller, men trasket med oss i mørket, snublet og datt, pratet i ett sett helt til vi nærmet oss maskinene, fortalte om sine mange opplevelser, holdt oppe motet i troen på at vi ville vinne.

Hun fikk høye bøter, men hadde ikke noe å betale disse med, og ville det vel heller ikke. Hennes fengselsopphold på Tunga er legendarisk. Hun var sikkert en plage for ledelsen med all sin kreativitet, mens dukketeatret hennes var til stor glede for medfangene. Reidun Aune viste på Tunga hvor hjelpsløst maktapparatet er overfor menneskelig styrke.

Også i årene etter Alta var hun aktivt med i natur- og miljøvernarbeidet, på vassdragstreff, landsmøter i Naturvernforbundet og i mange andre sammenhenger. Uoppslitelig interessert og engasjert i sakene, med dårlig råd og små krav til materiell standard, men med pågangsmot som aldri tok slutt. Miljøaktivist til siste dag.

Reidun Aune var et uselvisk menneske og en ildsjel av de sjeldne. Vi vil huske henne for det og minnes hennes takknemlighet og ærbødighet.

Per Flatberg

 Fred. Olsen & Co.

FRED. OLSENGATE 2
P. O. BOX 1159 - SENTRUM
0107 OSLO

NORSK POLARINSTITUTT
Polarmiljøseneteret, 9296 Tromsø
Tel. 77 75 05 00, Fax 77 75 05 01

Norsk Polarinstittutt

utgir vitenskapelige og populærvitenskapelige tidsskrifter, bøker og kart fra polarområdene. Be om salgsbrosjyre. sales@npolar.no, www.npolar.no

Design: I. Roald, Norsk Polarinstittutt

tid for tog

9 av 10 nordmenn vil satse på en moderne jernbane*

* Undersøkelse gjennomført av AC Nielsen, 2004.

 Jernbaneverket

www.jbv.no

Jeg vil gå til skolen
6. oktober 2004

Gå til skolen-dagen 6. oktober

Tekst og foto: Daniel Sellevoll

Anniken og Susanne på vei til Lysejordet skole.

40 prosent av de yngste barna blir kjørt til skolen. Anniken og Susanne fra Oslo går til skolen hver dag, selv om det kan innebære at de får skrubbsår og blir søkkvåte.

Søstrene Anniken (7 år) og Susanne (5 1/2 år) starter hverdagens friskt. Sammen trasker de 15 minutter til Lysejordet skole, uansett vær. På veien stopper de utenfor husene til vennene sine. - Det morsomste på skoleveien er når vi går forbi Anna sitt hus. Da kan vi ta følge til skolen, sier Susanne.

Sosial trening

- Det er trist når noen av vennene våre ikke kan gå sammen med oss, men skal gå med noen andre, sier Anniken.

Et av argumentene for å la barna ta beina fatt til skolen, er den sosiale treningen. På skoleveien omgås barna hverandre ofte uten oppsyn av en voksen. Noen minutter hver dag til og fra skolen, kan bidra til utvikling av sosiale ferdigheter.

Det er morsommere å gå til skolen enn å bli kjørt i bil.

Mange barn har naturen like ved skoleveien.

Jeg vil gå til skolen

6. oktober 2004

En aktiv skolevei fremmer:

- ◆ Miljøvern
- ◆ Trafikksikkerhet
- ◆ Sosial fostring
- ◆ Fysisk aktivitet

Fysisk aktivitet

- Om vinteren går vi forbi en bratt bakke. Der er det kjempegøy å skli nedover på rumpa, forteller Anniken og innrømmer at hun ikke alltid holder seg til den mest effektive veien til skolen, hva tid angår.

I en tid hvor barn og unge er stadig mer innesittende, kan skoleveien bidra positivt til barnas fysiske fostring

Miljøvern

Blekkulfs Miljødetektiver oppfordrer alle voksne til å la barna gå eller sykle til skolen 6. oktober. Det er den internasjonale Gå til skolen-dagen. Vi ønsker at norske barn, sammen med 3 millioner barn fra andre land, skal få en positiv opplevelse av sin egen skolevei. Og det at beina er et mer miljøvennlig fremkomstmiddel enn bilen, gir miljødetektivene rundt i landet det selvfølgelig påskudd for å traske til skolen.

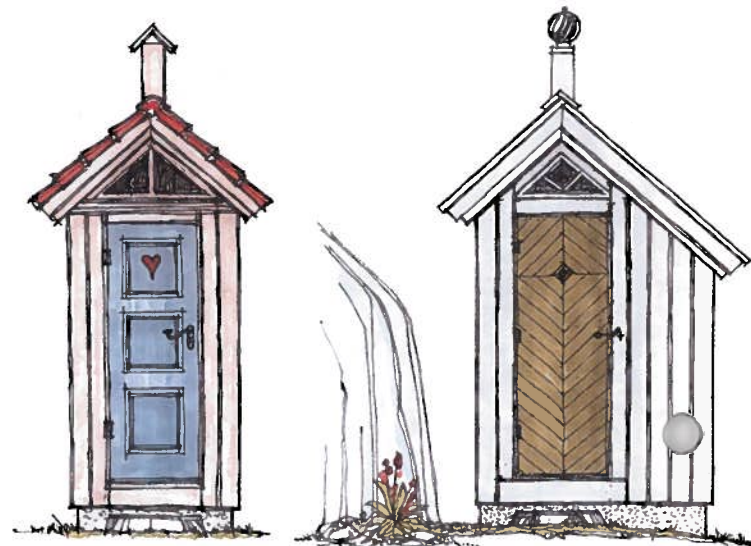
Les mer:

www.iwalktoschool.org

Anniken (t.h.) går i andreklasser og har inngang rundt hjørnet. Hun sier 'hadet' til førsteklassingen Susanne.

Praktisk drittbok

Bøker om og for toaletter ser ut til å være årets trend. Tidligere i år kom Atle Nielsens *Opptatt*, som er spekket med lektyre som best nytes på do. Nå har Gunnar M. Næss og Dag Thorstensen begått boka *Do på hytta*, som ikke bare er en praktisk guide til hvilke sanitærløsninger som eksisterer for hus- og hyttebruk, men også en historisk guide til toalettets opp-

hav, fremvekst og utvikling. Det historiske forordet, forfattet av Arne Lie Christensen, er på mange måter det mest underholdende i boken. Her trekkes linjene fra da Eilert Sundt undersøkte levekårene på bygda i Norge for 150 år siden (da doforholdene var slik at «når et menneske gikk bag en væg, så – kom gjederne efter og stod og ventede for at slikke og æde det,

som faldt!») via toalettforholdene på Baroniet Rosendal til 70-tallets utedoer i Oslo. Virkelig underholdende bakgrunnsmateriale til den praktiske delen av boka. Deretter gis det gode, praktiske forklaringer på alle toalettssystemer som er aktuelle å bruke på ei hytte, med vurdering av miljøkonsekvenser, pris, markedstilgang, bekvemmelighet og andre

faktorer. Har du for eksempel prøvd forbrenningsdo, som svir dine etterlatenskaper til aske? Du får også oppskrift på å bygge ditt eget bio-do. Boka gir dessuten ideer når det gjelder plassering og utforming av hyttas nye isolat, samt gjennomgår lover og regler på området. Et komplett oppslagsverk for dobygging, med andre ord.

Do på hytta inneholder blant annet forskjellige løsninger for utforming av utedoen.

Nasjonalparkquiz

1. Hva er Norges minste nasjonalpark?
2. ...og den største?
3. Hvor stor andel av Svalbard er vernet?
4. Hva er Norges største nasjonalpark på fastlandet?
5. Hvilke tre fylker ligger nasjonalparken i spørsmål 4 i?
6. Hvilken type skog har sin nordligste forekomst i Stabbursdalen nasjonalpark?

7. En tidligere miljøvernminister hevder å være oppkalt etter en nasjonalpark. Hva heter ministeren, og hva heter nasjonalparken?
8. Ligger Galdhøpiggen i en nasjonalpark?
9. I hvilken nasjonalpark kan du besøke Skinnposevatn og Roudagurra?
10. Hva heter Norges nyeste nasjonalpark?

Svar på neste side

Bysykler populære i Oslo

Bysykelordningen i Oslo går så det suser. Frem til 20. juli hadde syklene blitt brukt mer enn 82 000 ganger denne sommeren, og bruken har økt utover hele sommeren. Men i Bergen og Drammen blir syklene langt mindre brukt. Også Sandnes, Trondheim og Porsgrunn har bysykelordninger, men der blir ikke antall uthen-

Oslo Bysykel bygger stadig nye stasjoner. En komplett liste finner du på www.adshel.no/stativer_oslo.html

tinger av sykler registrert. – Oslo er en mye større by enn de andre, med større omland og flere pendlere. Vi

ser at mange pendlere kommer til Oslo med tog eller buss, og bruker syklene det siste stykket til og fra jobb, forteller Roar Horn i Clear Channel Adshel, som driver bysykelordningen i Oslo.

Ordnningen i Oslo utvides stadig, og er nå Norges klart største. Cirka 60 stasjoner er plassert rundt om i byen, og 40 til er under utplassering. For øyeblikket er det 700 sykler i byen, som kan benyttes fritt hvis du tegner abonnement på ordningen.

– I Drammen og Bergen, som har lignende bysykelordninger, er ikke systemene så store. I Drammen er det 200 sykler spredt på 27 stasjoner, mens ordningen i Bergen kun er en prøveordning der det ikke utstedes nye abonnementskort lenger. Bergen har bare ti stasjoner så langt, forteller Horn.

NETTSTEDET

Ormtjernkampen, Øvre Anarjåkka og Rago er nå kun ett tastetrykk unna. På Direktoratet for naturforvaltnings nye nettseneste «Norges nasjonalparker» har de samlet store mengder informasjon om alle Norges 29 nasjonalparker, med kart, vegbeskrivelse og guide for friluftsliv og turer.

Nettstedet er godt designet og lett å bruke, og inneholder store mengder fotomateriale som virkelig gjør det fristende å oppleve naturperlene.

Lenker til vernebestemmelser, vernemyndigheter, turistforeninger og andre aktuelle informasjonskilder er også tatt med, mens den rene turistinformasjonen er noe mangelfull. Det hadde vært praktisk med henvisninger til overnattingssteder, salgssteder for fiskekort og lignende i nærområdene til nasjonalparkene. Men dette er likevel en praktfull innføring til noen av Norges flotteste naturområder, som gir turlysten et kraftig puff. Anbefales!

Nettsiden finner du på www.dirnat.no/nasjonalparker

Svar på nasjonalparkquiz

1. Ormtjernkampen (Gausdal, Opp-land).
2. Sør-Spitsbergen, Svalbard.
3. 63 prosent, 39 051 kvadratkilometer.
4. Hardangervidda.
5. Buskerud, Telemark og Hordaland.
6. Furu-skog.
7. Berge Brenne, Bergefjell.
8. Ja, Jotunheimen nasjonalpark.
9. Øvre Pasvik nasjonalpark.
10. Skarvan og Røldalen nasjonalpark (Sør- og Nord-Trøndelag).

Fordi det er stygt

FRITT ETTER TIDEMAND OG GUDE

Siden vindmøller er så fryktelig stygge, blir stadig flere bestyrtet over at vi må ha slike her i landet. Og annet er vel ikke å vente. For vi er jo blitt vant til å ha de aller styggeste energiinstallasjonene våre langt til havs der ingen kan se dem. Da ødelegger de nemlig ikke naturen.

For å bøte på et forventet rush av stygghet som skal komme i form av vindmølleparker land og strand rundt, har opptil flere foreslått en samlet plan for plassering av vindmøller i Norge. Hvis bare alle kan bli enige om akkurat hvor vi IKKE skal ha vindmøller, så skal visst alt bli bra. Da gjenstår det bare at de kommunene som virkelig ØNSKER seg vindmølleparker, melder fra til de rette instansene.

For vindmølledebatten i Norge handler til dels om å skjerme naturen mot miljøvennlige, men tydeligvis naturfiendtlige installasjoner. I tillegg handler debatten litt om hvorvidt vindmøller virkelig kan bidra noe særlig til å dekke det voksende energibehovet vårt. Dermed har noe som kunne minnet om nye allianser oppstått underveis i debatten. Den

debatten som du gjerne kan kalle *Sist til mølla*.

Både Fremskrittspartiet og Naturvernforbundet har foreslått grundig vindmølleplanlegging. Men det er ikke snakk om noe tospann for planlegging her. For det viser seg selvsagt at ytterste høyre kanskje til syvende og sist hadde planer om å planlegge for å få anledning til å fortelle oss at vindmøller ikke er en god måte å møte energibehovet i Norge på. Mens Naturvernforbundet selvsagt er mest av alt opptatt av naturen. Og av hvor unaturlig og splitter nytt det er å bygge norske kraftinstallasjoner som griper inn i naturopplevelsene.

Men selv om vindmøller kan ødelegge utsikten og hindre fri ferdsel for fugler, kan vi snart forvente et par tusen nye møller her i landet. Fordi vi har forpliktet oss til å lage ren energi. Og skal vi tro regionalpolitikere og andre regionale omsorgspersoner, bør vi faktisk innse at vi i verste fall kan forvente vindmølleparker på alle åsrygger for eksempel langs hele kysten av Trøndelag.

– En vindmøllepark på én åsrygg kan være attraktivt nok, men med vindmøller på alle åsrygger har vi et problem, sier

Arbeiderpartiets fylkesrådsleder Alf Daniel Moen i Nord-Trøndelag til Adresseavisen.

Moenes anskuelser minner til forveksling om de britiske atomkraft-tilhengere. Disse kjernekerne som påpeker at eneste alternativ til nye atomreaktorer, er vindmøller over absolutt hele Storbritannia. Hvor herlig er det vel ikke å kunne ty til skremsel for å få det som man vil?

Litt ærligere var en kvinnelig britisk milliardarving da hun nylig prøvde seg som Fanden på veggen-maler.

– Vindmølleparker kan vandalisere naturskjønne omgivelser og på den måten true turistnæringen vår, kunne Lisbet Rausing – med landsted i det skotske vindmøllehøylandet – fortelle britiske vindmølleplanleggere. Turisme-trussel også nå.

I EU blir utslipp av 36 millioner tonn CO₂ forhindret i 2004 på grunn av vindmøller. Innenfor Kyoto-protokollens forpliktelsesperiode 2008–2012 kan vindkraft spille en viktig rolle for å kutte utslippene av drivhusgasser. Men det hjelper kanskje ikke når vindmøller er så stygt.

Jorunn Gran

Copyright: Megapix/NPS

Vi tar produsentansvaret på alvor

Tilnærmet alle miljøskadelige batterier kommer til resirkulering.

AS BATTERIRETUR

START OG INDUSTRIBATTERIER
www.batteriretur.no

B-BLAD

Ettersendes ikke ved varig adresseendring

Returadresse:

Natur & miljø

Boks 342 Sentrum, 0101 Oslo, **Norway**

En tørr bleie er den
beste hodeputen.

Alltid tørr med Libero.

www.libero.no

